

Självrapporterade rök- och snusvanor 2003–2024

CAN Rapport 234

Martina Zetterqvist

Förord

Monitormätningarna startades i juni år 2000. Sedan CAN övertog mätningarna 2013 har vi årligen publicerat rapporter om anskaffning samt konsumtionsmönster för alkohol respektive tobak. Det övergripande syftet är att ge en bild av den totala alkohol- och tobakskonsumtionen i Sverige. Frågor om konsumtionsvanor har successivt införts i mätningarna, liksom frågor om tobak. Anskaffning av alkohol har mätts sedan starten.

Denna rapport syftar till att redovisa hur konsumtionen av tobak och nikotin fördelar sig över olika befolkningsgrupper och hur konsumtionen har utvecklats över tid. Nytt i årets rapport är att vi har tittat på hur nikotinvanorna skiljer sig mellan olika sociodemografiska grupper. Rapporten har författats av Martina Zetterqvist. Mats Ramstedt och Ulf Guttormsson har granskat rapporten och bidragit med värdefulla synpunkter på innehållet. Ida Ömalm Ronvall har språkgranskat rapporten. Tobaksdelen i Monitormätningarna, och den här rapporten, har finansierats av Socialdepartementet. Vi vill även passa på att tacka alla som har deltagit i frågeundersökningen eller på annat sätt bidragit till undersökningens genomförande under åren.

CAN är ett nationellt kompetenscentrum som tar fram och sprider kunskap om alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel om pengar. Vi följer konsumtions- och skadeutvecklingen genom undersökningar och forskning. Myndigheter och organisationer använder kunskap från CAN som underlag för beslut och insatser. Vi är en del av civilsamhället och i vår styrelse finns representanter för våra medlemsorganisationer. I styrelsen finns även olika myndigheter representerade.

Stockholm, maj 2025

Charlotta Rehnman

Direktör CAN

Innehåll

Sammanfattning.....	4
English summary.....	7
Inledning.....	10
Resultat.....	12
Cigaretttrökning	12
Snusning.....	16
Nya nikotinprodukter	20
Den totala andelen som använder nikotin	24
Skillnader i nikotinvanor mellan olika sociodemografiska grupper.....	26
Avslutande diskussion	35
Referenser	39
Bilaga 1. Metod	42

Separat tabellbilaga i Excel på www.can.se

Citera gärna publikationen som:

Zetterqvist M. Självrapporterade rök- och snusvanor 2003–2024. Stockholm: Centraförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN); 2025. CAN Rapport 234.

Centraförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN

ISSN 0283-1198
ISBN 978-91-7278-374-4
urn urn:nbn:se:can-2025-2

Sammanfattning

Rökvanor

Under 2024 hade 11 procent av befolkningen 17–84 år rökt cigaretter vid minst ett tillfälle den senaste månaden. Det var ungefär lika vanligt att röka dagligen (6 procent) som sporadiskt (5 procent).

Rökning var lika vanligt bland män och kvinnor. Det var vanligare i den yngsta åldersgruppen 17–29 år, vilket framför allt gäller den sporadiska rökningen. Störst andel dagligrökare fanns i åldersgruppen 50–64 år.

Dagligrökningen har minskat kraftigt sedan 2003, medan den sporadiska rökningen har legat på en mer oförändrad nivå. Sedan 2019 har den sporadiska rökningen dock minskat något bland män. Dagligrökningen har minskat mest bland kvinnor och personer i åldersgruppen 17–29 år.

Mängden cigaretter rökarna själva uppger att de röker har minskat de senaste 20 åren, från en genomsnittlig årskonsumtion på cirka 4 500 cigaretter per dagligrökare år 2003, till 3 500 år 2024. Sedan 2019 har nedgången varit störst i åldersgruppen 17–29 år. Nedgången har varit ungefär lika stor bland rökande män och kvinnor.

Snusvanor

Under 2024 hade 21 procent av befolkningen snusat (antingen brunt eller vitt snus) vid minst ett tillfälle den senaste månaden. Det var betydligt fler dagliga användare (18 procent) än sporadiska (3 procent).

Det var betydligt vanligare att män snusade (29 procent) än att kvinnor gjorde det (13 procent). Det var vanligare bland yngre personer, för att sedan bli mindre vanligt med stigande ålder.

Sedan 2011 har andelen snusare ökat. Störst har uppgången varit bland kvinnor där det skett en tredubbling, från 4 procent år 2007 till 13 procent år 2024. Detta var dock samma nivå som uppmättes året innan. Relativt sett har uppgången varit störst i åldersgruppen 65–84 år, där andelen dagligsnusare har fördubblats de senaste 15 åren.

Antalet snusdosor som snusarna själva uppger att de snusar har under perioden 2007–2018 legat på en relativt stabil nivå, omkring 200 dosor per dagligsnusare och år. Sedan 2019 har det dock skett en uppgång. År 2024 låg årskonsumtionen på 239 dosor per dagligsnusare. Uppgången har varit likartad bland män och kvinnor och störst bland personer i åldersgruppen 65–84 år.

Nya nikotinprodukter

Vitt snus

Under 2024 hade 11 procent av befolkningen snusat vitt snus vid minst ett tillfälle den senaste månaden. Omkring 8 procent var dagliga användare och 3 procent sporadiska.

Vitt snus är något vanligare bland män (12 procent) än bland kvinnor (10 procent), men skillnaderna är betydligt mindre än för brunt snus. Det var klart vanligast i den yngre delen av befolkningen.

Andelen som använder vitt snus har ökat från 7 procent år 2021 till 11 procent år 2024. Det är framför allt den dagliga användningen som har ökat. Uppgången har skett bland både män och kvinnor och i samtliga åldersgrupper.

Vejping

Under 2024 hade 5 procent av befolkningen vejpat vid minst ett tillfälle den senaste månaden. Knappt 4 procent var sporadiska användare och drygt 1 procent dagliga.

År 2024 var det lika vanligt bland män och kvinnor men klart vanligast i den yngsta åldersgruppen 17–29 år (14 procent). Vejping har ökat sedan 2021, framför allt i den yngsta åldersgruppen. År 2024 syntes dock en liten nedgång i denna grupp men de ligger fortfarande på högre nivåer än före 2021.

Upphettade tobaksprodukter

Användning av upphettade tobaksprodukter är fortfarande ovanligt i Sverige. Under 2024 hade 0,2 procent av befolkningen använt upphettad tobak vid minst ett tillfälle den senaste månaden.

Den totala andelen som använder nikotin

Under 2024 hade 30 procent av befolkningen antingen rökt, snusat, vejpat och/eller använt upphettad tobak vid minst ett tillfälle den senaste månaden.

Det var vanligare bland män (36 procent) än bland kvinnor (22 procent). Det var även vanligast i den yngsta åldersgruppen 17–29 år, för att sedan bli mindre vanligt med stigande ålder.

Den totala andelen tobaks- och nikotinanvändare ökade mellan 2011–2020. Under de senaste åren har det legat på ungefär samma nivå. Uppgången har varit störst i åldersgruppen 17–29 år.

Omkring 6 procent uppgav att de använt två eller fler nikotinprodukter under de senaste 30 dagarna. Den vanligaste kombinationen är att både ha rökt cigaretter och snusat, vilket 3 procent uppgav.

Sociodemografiska skillnader

Totalt sett är nikotinanvändning vanligast bland personer med förgymnasial utbildning, samt bland personer med svensk bakgrund. Skillnaderna mellan olika typer av boendekommuner är små, men andelen nikotinanvändare är något högre i mindre städer och på landsbygden.

Snus (oavsett sort) är vanligare bland personer med svensk bakgrund jämfört med utländsk bakgrund. Även vitt snus är vanligare bland kvinnor med svensk bakgrund jämfört med kvinnor med utländsk bakgrund. Män med utländsk bakgrund röker cigaretter i högre utsträckning än män med svensk bakgrund, medan vejpning inte skiljer sig nämnvärt mellan grupperna.

Geografisk sett är nikotinvanorna relativt jämnt fördelade mellan olika typer av kommuner. Ett undantag är snus, som är vanligare bland män i mindre städer och på landsbygden.

Analyser av sambandet mellan nikotinvanor och utbildningsnivå visar tydligast samband för cigarettrökning och vejpning, där lägre utbildningsnivå är kopplad till en högre sannolikhet att använda dessa produkter. För snus, särskilt vitt snus, är sambandet med utbildningsnivå svagare.

English summary

Smoking habits

In 2024, 11 percent of the population aged 17–84 years had smoked cigarettes on at least one occasion within the preceding month. It was almost equally common to smoke daily (6 percent) as to do so sporadically (5 percent).

Smoking was equally common among men and women. It was more common in the youngest age group, 17–29 years, especially as regards sporadic smoking. The largest share of daily smokers was found in the age group 50–64 years.

Daily smoking has decreased dramatically since 2003, whereas sporadic smoking has been at a relatively unchanged level. Since 2019, sporadic smoking has decreased somewhat among men. Daily smoking has decreased most among women and people in the age group 17–29 years.

The number of cigarettes that smokers themselves state that they smoke has decreased in the last 20 years, from an average annual consumption of around 4,500 cigarettes per daily smoker in 2003 to 3,500 in 2024. Since 2019, the decrease has been largest in the age group 17–29 years. The decrease is roughly the same among smoking men and smoking women.

Snus use habits

In 2024, 21 percent of the population had used snus (either brown snus or nicotine pouches) on at least one occasion within the preceding month. There were significantly more daily users (18 percent) than sporadic users (3 percent). It was significantly more common that men used snus (29 percent) than that women did so (13 percent). Use was most common among younger people, becoming less common with increasing age.

The proportion of snus users has increased since 2011. The increase has been largest among women, among whom use has tripled – from 4 percent in 2007 to 13 percent in 2024. However, the latter level is the same as that measured in the preceding year. Relatively speaking, the increase has been largest in the age group 65–84 years, where the share of daily snus users has doubled in the last 15 years.

The number of snus tins that snus users themselves report having used has been at a relatively stable level throughout the period 2007–2018: around 200 tins per daily snus user and year. However, an increase has occurred from 2019 and onwards. In 2024, annual use was at 239 tins per daily snus user. The increase has been similar among men and women and was largest among people in the age group 65–84 years.

New nicotine products

Nicotine pouches

In 2024, 11 percent of the population had used nicotine pouches on at least one occasion within the preceding month. Around 8 percent were daily users and 3 percent were sporadic users.

Use of nicotine pouches was somewhat more common among men (12 percent) than among women (10 percent), but the differences are smaller than for brown snus. Use was clearly most common in the younger part of the population.

The proportion using nicotine pouches has increased from 7 percent in 2021 to 11 percent in 2024. It is primarily daily use that has increased. The increase has occurred in both men and women and across all age groups.

Vaping

In 2024, 5 percent of the population had vaped on at least one occasion within the preceding month. Almost 4 percent were sporadic users and a bit more than 1 percent were daily users.

In 2024, it was equally common for men and women to vape, but it was most common in the youngest age group, 17–29 years (14 percent). Vaping has increased since 2021, particularly in the youngest age group. However, in 2024, a slight decrease was seen in this group, although the levels remain higher than they were before 2021.

Heated tobacco products

Use of heated tobacco products is still rare in Sweden. In 2024, 0.2 percent of the population had used heated tobacco on at least one occasion within the preceding month.

Total use of tobacco and nicotine products

In 2024, 30 percent of the population had smoked, used snus, vaped and/or used heated tobacco on at least one occasion within the preceding month.

Use was more common among men (36 percent) than among women (22 percent). Further, it was most common in the youngest age group, 17–29 years, and became less common with increasing age.

The total share using tobacco and nicotine increased between 2011 and 2020. In recent years, the levels have been more or less stable. The increase has been largest in the age group 17–29 years.

Around 6 percent reported having used two or more nicotine products in the preceding 30 days. The most common combination was having both smoked and used snus, which 3 percent reported.

Sociodemographic differences

Overall, nicotine use is most common among people with primary or lower secondary education and among people born in Sweden or with two Swedish-born parents. The differences between different types of home municipalities are small, but the share of nicotine users is slightly higher in smaller towns and rural areas.

Use of snus (regardless of type) is more common among people with a Swedish background than among those with a foreign background. Use of nicotine pouches is more common among women with a Swedish background than among women with a foreign background. Smoking is more common among men with a foreign background than among men with a Swedish background, whereas the levels of vaping are roughly equal between the groups.

As regards geographical aspects, nicotine habits are roughly the same across different types of municipalities. One exception is for snus use, which is more common among men in smaller towns and rural areas.

Analyses of the associations between nicotine habits and education levels shows the strongest association for cigarette smoking and vaping, where a lower education level is associated with a higher likelihood of product use. For snus, particularly nicotine pouches, the association with education level is weaker.

Inledning

Användningen av tobak och nikotin är utbredd i Sverige. Den omfattar traditionella tobaksprodukter, såsom cigaretter och brunt snus och i allt större utsträckning nya nikotinprodukter, såsom vitt snus och vejps. Kunskapen om hälsoriskerna varierar beroende på hur länge produkterna har funnits på marknaden. Riskerna med tobaksrökning är väl dokumenterade. Rökning ökar risken för en rad allvarliga sjukdomar, såsom olika former av cancer och hjärt- och kärlsjukdomar (Folkhälsomyndigheten, 2023). Det är en av de främsta påverkbara hälsoriskerna och den mest betydande orsaken till för tidig död inom EU (Europeiska kommissionen, 2024a).

Snusning innebär inte samma hälsorisker som rökning. Snus innehåller dock nikotin, ett ämne som bland annat kan höja blodtrycket och tillfälligt minska blodkärlens förmåga att vidgas. Detta kan i längden bidra till en ökad risk för hjärt- och kärlsjukdomar (Folkhälsomyndigheten, 2024a). Detsamma gäller för e-cigarett/vejps, som ofta innehåller nikotin. De långsiktiga hälsoeffekterna av de nyare nikotinprodukterna är ännu inte kända, men det finns studier som visat på att vejping bland annat kan öka risken för lungsjukdomar (Karolinska Institutet, 2025). Vad gäller vitt snus konstateras det, i en nyligen publicerad forskningsöversikt, att forskning om hälsoriskerna nästan är helt obefintlig (Karolinska Institutet, 2025). Gemensamt för alla dessa produkter är att de är starkt beroendeframkallande. Att leva med ett beroende innebär ofta en nedsatt livskvalitet.

I Sverige har både andelen dagligrökare och mängden cigaretter som rökarna uppger att de röker minskat stadigt under en längre tid (Zetterqvist, 2024; Ramstedt, 2024). Sedan 2003 har andelen dagligrökare halverats. Sverige är ett av de länder med lägst andel dagligrökare i EU (Europeiska kommissionen, 2024). Till skillnad från andra EU-länder är snus tillåtet och vanligt förekommande i Sverige. Under senare år har snus blivit alltmer populärt, särskilt bland kvinnor. Denna ökning har till stor del drivits av det vita snuset som lanserades på den svenska marknaden 2016. Under 2022 noterades också en markant ökning av användningen av vejps, inte minst bland ungdomar och unga vuxna (Selling, 2024; Zetterqvist, 2024; Ramstedt, 2024). Det är alltså framför allt användningen av de nya nikotinprodukterna som har ökat under de senaste åren.

En annan ny produktkategori är upphettade tobaksprodukter, så kallade *heat-not-burn*-produkter. Dessa består av en elektronisk enhet som laddas med tobak som sedan hettas upp, men utan att det sker någon förbränning. Försäljningen av dessa produkter har ökat kraftigt i Europa (Europeiska kommissionen, 2022), men visade sig vara ovanligt i Sverige när användningen undersöktes första gången 2023 (Zetterqvist, 2024).

Denna rapport redovisar aktuell användning av cigaretter, snus, e-cigaretter/vejps och upphettade tobaksprodukter bland vuxna i Sverige. Nytt för årets rapport är att vi också redovisar hur användningen av olika nikotinprodukter skiljer sig mellan olika sociodemografiska grupper. Det är sedan tidigare känt att användningen av cigaretter och snus varierar beroende på faktorer som utbildningsnivå och födelseland. Däremot är mönstren för de nyare nikotinprodukterna mindre utforskade, vilket är anledningen till att rapporten innehåller ett särskilt avsnitt med analyser av dessa.

Underlaget bygger på Monitormätningarna – en årlig befolkningsundersökning där 18 000 personer i åldrarna 17–84 år varje deltar och svarar på frågor om sin alkohol- och tobakskonsumtion. En mer detaljerad beskrivning av datamaterial och metodik finns i bilaga 1. Tabellhänvisningar i texten avser en separat tabellbilaga, som finns tillgänglig på CAN:s webbplats www.can.se.

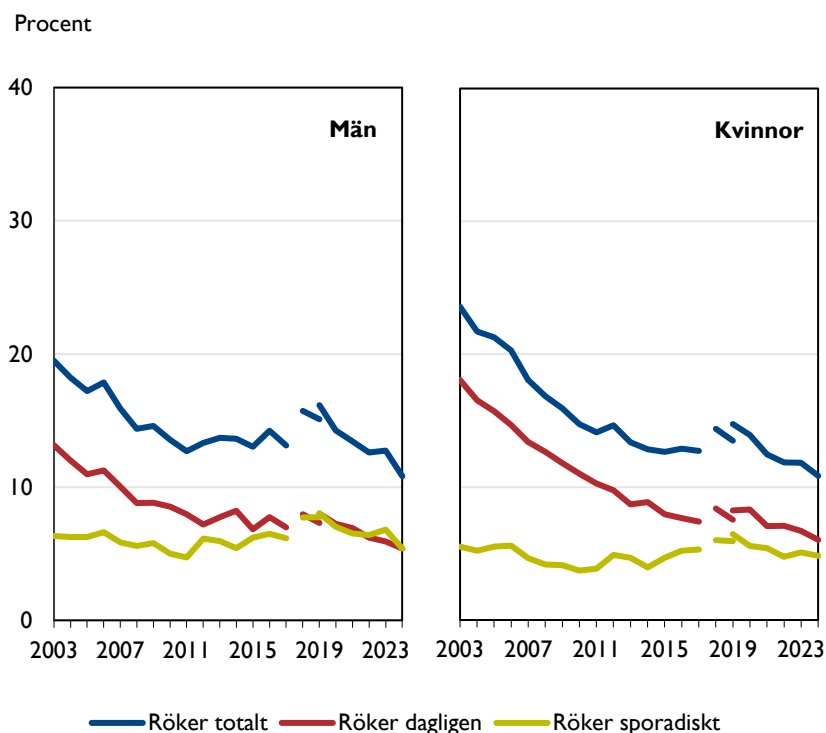
Resultat

I detta avsnitt redovisas hur stor andel av befolkningen 17–84 år som röker cigaretter, snusar, vejpar eller använder upphettade tobaksprodukter. Resultaten redovisas uppdelade på åldersgrupper och kön. Därefter redovisas hur stor andel totalt som använder tobak eller nikotin. Avslutningsvis redovisas hur nikotinanvändningen skiljer sig åt beroende på utbildningsnivå, kommungrupps-tillhörighet och om man har svensk eller utländsk bakgrund.

Cigaretttrökning

År 2024 uppgav 11 procent av Sveriges befolkning 17–84 år att de rökt cigaretter någon gång under de senaste 30 dagarna (tabell 2). Det var ungefär lika vanligt att röka dagligen (6 procent) som att göra det sporadiskt (5 procent). Under de senaste 20 åren har rökningen minskat markant. Nedgången fortsatte även 2024. Det är framför allt dagligrökningen som har minskat under perioden (tabellerna 3–4).

I figur 1 redovisas hur cigarettrökningen har utvecklats bland män och kvinnor under perioden 2003–2024.

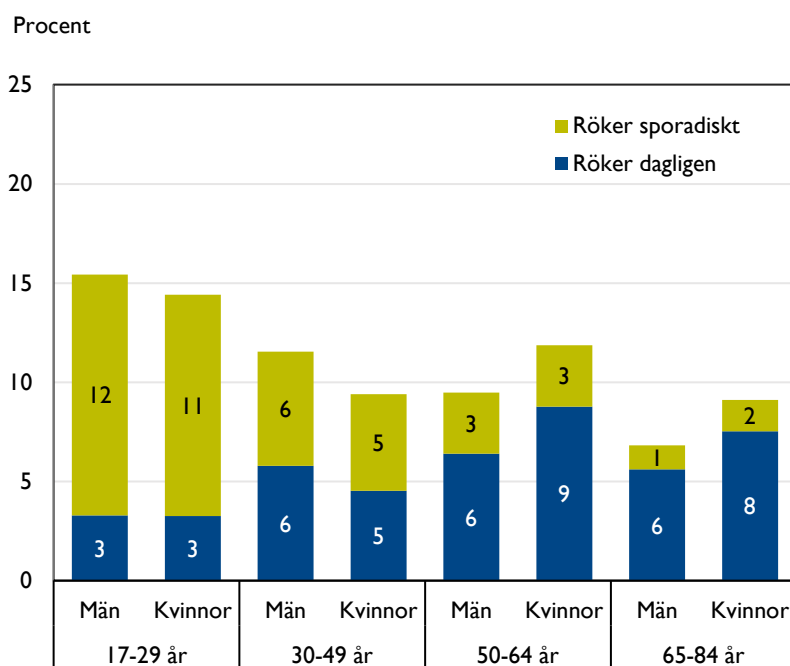

Figur 1. Andelen som rökt cigaretter dagligen, sporadiskt och totalt, under de senaste 30 dagarna. Befolkningen 17–84 år, efter kön. 2003–2024.

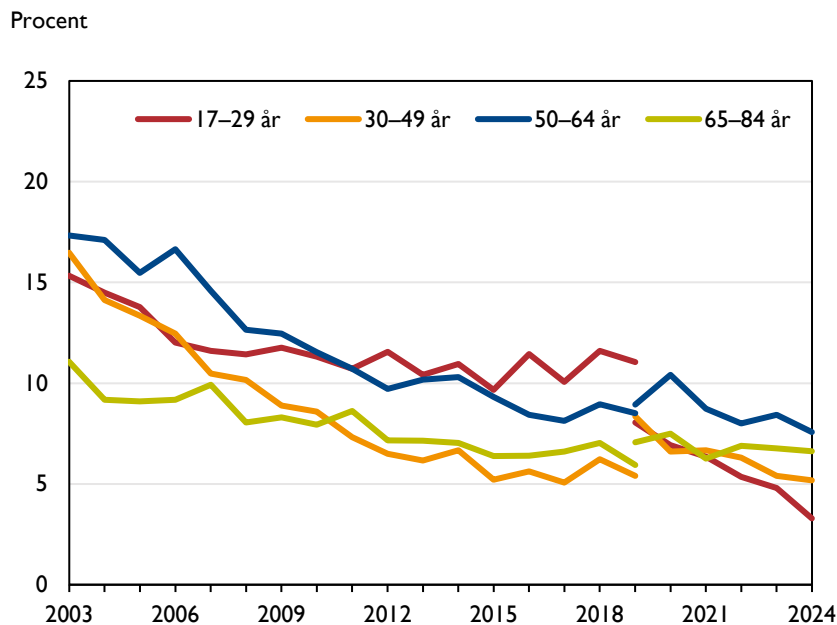

I början av tidsperioden rökte kvinnor i större utsträckning än män, men under de senaste 20 åren har nedgången varit kraftigare bland kvinnor. Det gör att könsskillnaderna nu är borta. Det är framför allt dagligrökningen som minskat. Under de senaste fem åren har dock även den sporadiska rökningen minskat något, framför allt bland männen (från 8 till 5 procent).

Hur rökningen fördelar sig mellan män och kvinnor i olika åldersgrupper år 2024 framgår i figur 2. Rökning är vanligast bland män och kvinnor i den yngsta åldersgruppen 17–29 år (omkring 15 procent). I den yngsta åldersgruppen är det framför allt den sporadiska rökningen som är utbredd och betydligt vanligare än i övriga åldersgrupper. Störst andel dagligrökare återfinns i stället bland kvinnor i åldersgrupperna 50–64 samt 65–84 år (omkring 8 procent). Sporadisk rökning är förhållandevis ovanlig i dessa åldersgrupper.

Figur 2. Andelen som rökt cigaretter dagligen eller sporadiskt under de senaste 30 dagarna. Befolkningen 17–84 år, efter kön och olika åldersgrupper. 2024.

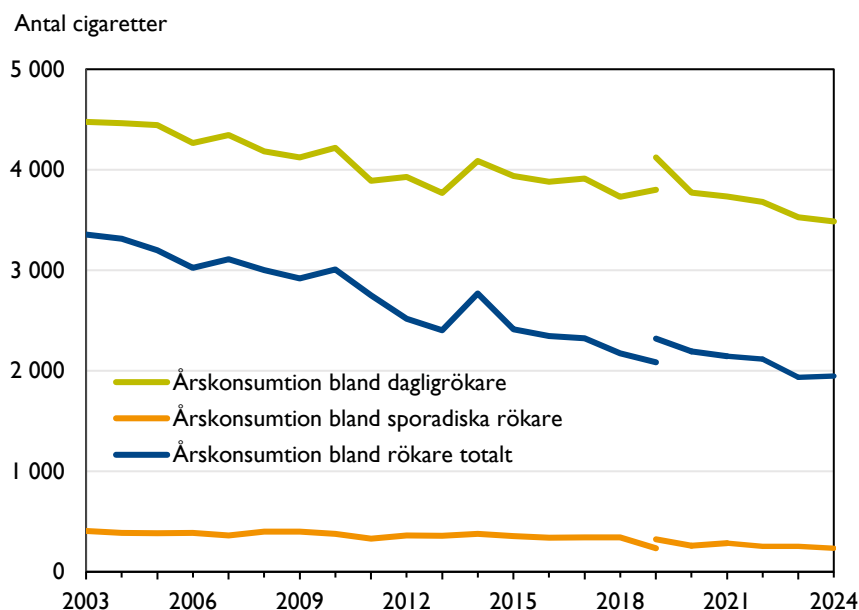
Figur 3. Andelen som rökt cigaretter dagligen under de senaste 30 dagarna. Befolkningen 17–84 år, efter olika åldersgrupper. 2003–2024.

I figur 3 redovisas hur dagligrökandet har utvecklats i olika åldersgrupper under perioden 2003–2024. I figuren framgår det att dagligrökandet har minskat i samtliga åldersgrupper. Nedgången har varit störst i den yngsta åldersgruppen 17–29 år, följt av gruppen 30–49 år. Minst har nedgången varit i den äldsta åldersgruppen 65–84 år. Under stora delar av tidsperioden har den största andelen dagligrökare funnits i åldersgruppen 50–64 år.

Rökares självrapporterade cigarettkonsumtion

Utöver hur stor andel som röker i befolkningen, är mängden cigaretter de röker också av betydelse för folkhälsan. Fördelat mellan samtliga rökare uppmättes år 2024 en genomsnittlig veckokonsumtion på 37 cigaretter. Dagligrökarnas veckokonsumtion uppmättes till i genomsnitt 67 cigaretter och de sporadiska rökarnas till cirka 5 cigaretter. Konsumtionen är ungefär lika stor bland rökande män och kvinnor (tabell 5).

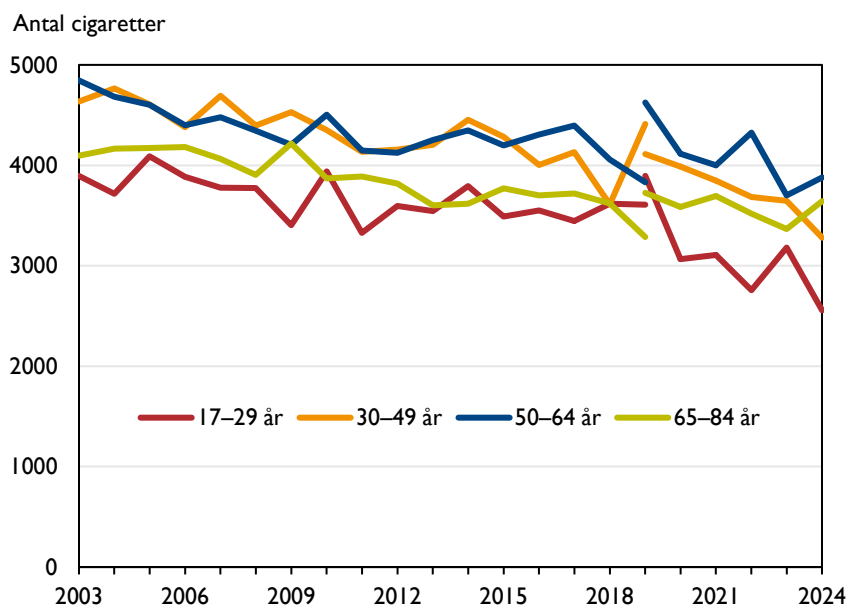
Som beskrivet tidigare, har andelen som röker minskat kraftigt under 2000-talet. Därmed har också den totala mängden cigaretter som konsumeras minskat. Nedgången förklaras inte enbart av att färre röker idag, utan även av att förbrukningen bland rökarna har minskat. Under perioden 2003–2024 har det genomsnittliga antalet cigaretter som dagligrökarna förbrukar i veckan minskat från omkring 86 till 67 cigaretter. Bland de som röker sporadiskt har antalet minskat från 8 till 5 cigaretter (tabell 5). Nedgången har varit ungefär lika stor bland kvinnor och män.

Figur 4. Självrapporterad årskonsumtion av antal cigaretter bland dagligrökare, sporadiska rökare samt rökare totalt. Befolkningen 17–84 år. 2003–2024.

I figur 4 redovisas hur konsumtionen har utvecklats bland rökare mellan 2003–2024 när den summerats till årskonsumtion. Här framgår det hur den minskade veckokonsumtionen får stor betydelse för hur många cigaretter rökarna förbrukar per år. År 2003 låg den genomsnittliga årskonsumtionen på omkring 4 480 cigaretter bland de som rökte dagligen och på 407 bland de sporadiska rökarna. År 2024 hade den genomsnittliga årskonsumtionen sjunkit till omkring 3 500 respektive 236 cigaretter. Totalt sett har årskonsumtionen minskat från omkring 3 400 cigaretter till 1 950 cigaretter per år och rökare. Att den totala årskonsumtionen per rökare har minskat mer än årskonsumtionen bland dagligrökarna beror på att gruppen rökare i allt mindre utsträckning utgörs av dagliga användare.

I figur 5 redovisas hur årskonsumtionen har utvecklats bland dagligrökare i olika åldersgrupper under perioden 2003–2024. Mängden cigaretter som konsumerats har minskat i samtliga åldersgrupper. Mellan 2003–2019 var nedgången störst bland rökarna i de två äldsta åldersgrupperna 50–64 år och 65–84 år. Sedan 2019 har det dock skett en förhållandevis kraftig nedgång i den yngsta åldersgruppen 17–29 år, vilket gör att de numera ligger på lägst nivåer. Under i stort sett hela perioden har dagligrökarna i åldersgrupperna 30–49 år och 50–64 år uppgett högst årskonsumtion.

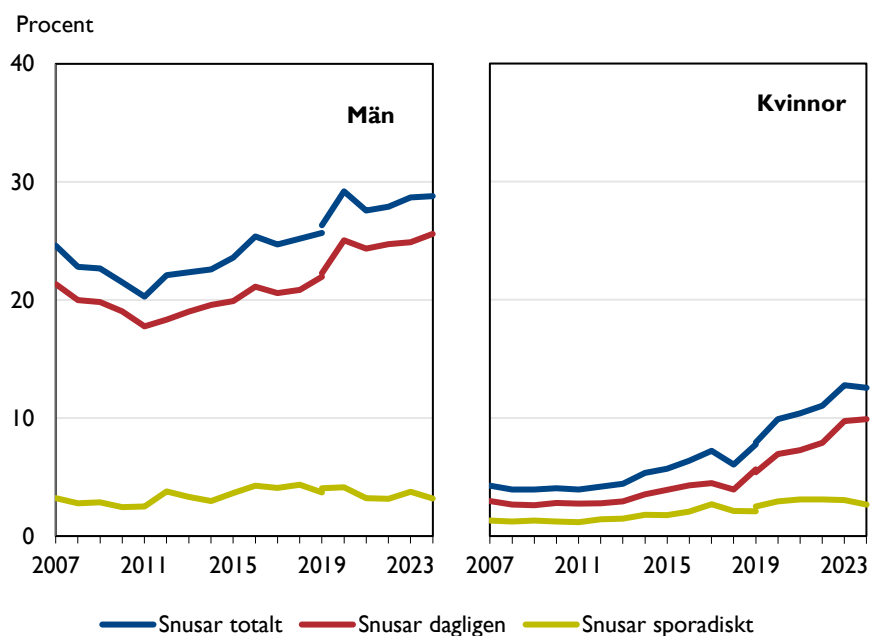
Figur 5. Självrapporterad årskonsumtion av antal cigaretter bland dagligrökare. Befolkningen 17–84 år, efter olika åldersgrupper. 2003–2024.

Snusning

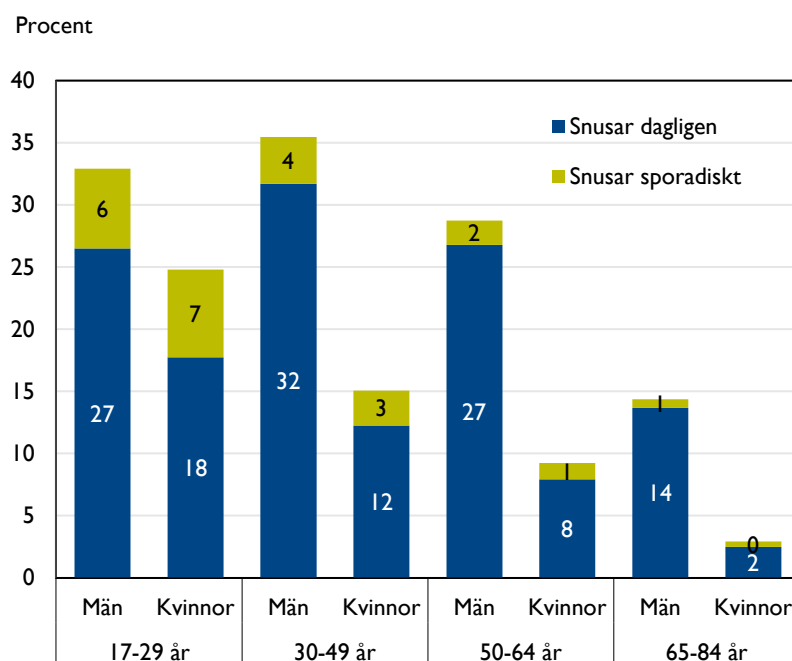
I följande avsnitt redovisas hur snusvanorna ser ut i Sveriges befolkning 17–84 år. Frågor om snus introducerades i Monitormätningarna år 2007. I detta avsnitt används snus som övergripande begrepp och omfattar både brunt tobakssnus och vitt nikotinsnus. En särredovisning av vitt snus görs under avsnittet *Nya nikotinprodukter*.

År 2024 uppgav 21 procent i befolkningen 17–84 år att de snusat någon gång under de senaste 30 dagarna (tabell 9). Bland de som snusar är det vanligast att göra det dagligen. År 2024 var 18 procent av befolkningen dagliga användare och 3 procent sporadiska (tabellerna 10–11). Andelen som snusar minskade i början av tidsperioden 2007–2011, men har under den senaste tioårsperioden ökat. År 2011, när snusandet var som lägst, snusade 12 procent av befolkningen. År 2024 var motsvarande siffra 21 procent. Detta innebär dock ingen ytterligare uppgång från året innan.

Det finns stora könsskillnader i snusningen, vilket framgår av figur 6. År 2024 snusade 29 procent av männen och 13 procent av kvinnorna. Både bland män och kvinnor är det vanligast med daglig användning. Relativt sett utgörs dock gruppen snusande kvinnor i större utsträckning av sporadiska användare, jämfört med hur det ser ut bland snusande män. Under de senaste åren har användandet ökat bland både män och kvinnor. Störst har uppgången varit bland kvinnor där andelen snusare mer än tredubblats de senaste 15 åren, från 4 till 13 procent. Det innebär att skillnaden mellan män och kvinnor har minskat.

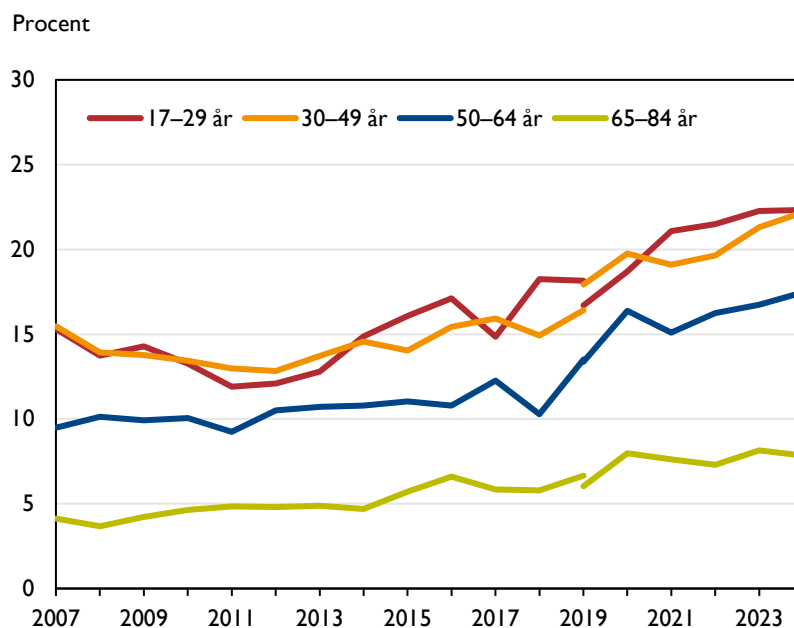
Figur 6. Andelen som snusat dagligen, sporadiskt och totalt, under de senaste 30 dagarna. Befolkningen 17–84 år, efter kön. 2007–2024.

Figur 7. Andelen som snusat dagligen eller sporadiskt under de senaste 30 dagarna. Befolkningen 17–84 år, efter kön och olika åldersgrupper. 2024.

I figur 7 redovisas hur snusvanorna skiljer sig mellan män och kvinnor i olika åldersgrupper år 2024. I samtliga åldersgrupper är andelen män som snusar högre än andelen kvinnor. Könsskillnaderna är minst i den yngsta åldersgruppen. Vanligast var det att män i åldrarna 17–29 år respektive 30–49 år snusar (omkring 34 procent). Snus är generellt sett vanligast bland personer i de yngsta åldersgrupperna, för att sedan minska med stigande ålder. Genomgående är det vanligast med daglig användning. Men precis som för rökning, fanns det förhållandevis många sporadiska användare i den yngsta åldersgruppen (omkring 7 procent).

Av figur 8 framgår hur dagligsnusandet har utvecklats i olika åldersgrupper i befolkningen åren 2007–2024. Det är tydligt att andelen dagligsnusare har ökat i samtliga åldersgrupper. Under hela tidsperioden har det varit vanligast i de två yngsta åldersgrupperna, 17–29 år och 30–49 år. Relativt sett är uppgången dock störst i de två äldsta åldersgrupperna, som legat på lägre nivåer under hela tidsperioden.

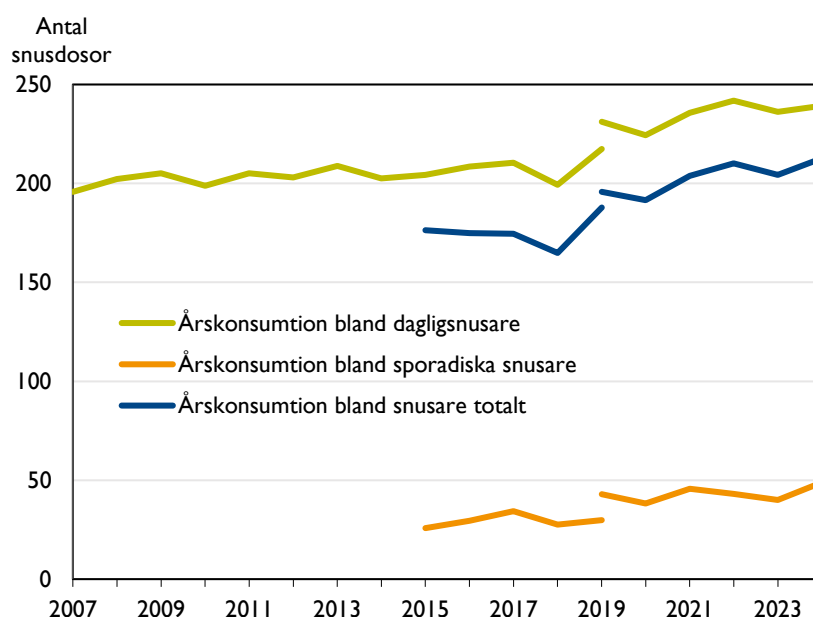
Figur 8. Andelen som snusat dagligen under de senaste 30 dagarna. Befolkningen 17–84 år, efter olika åldersgrupper. 2007–2024.

Snusares självrapporterade snuskonsumtion

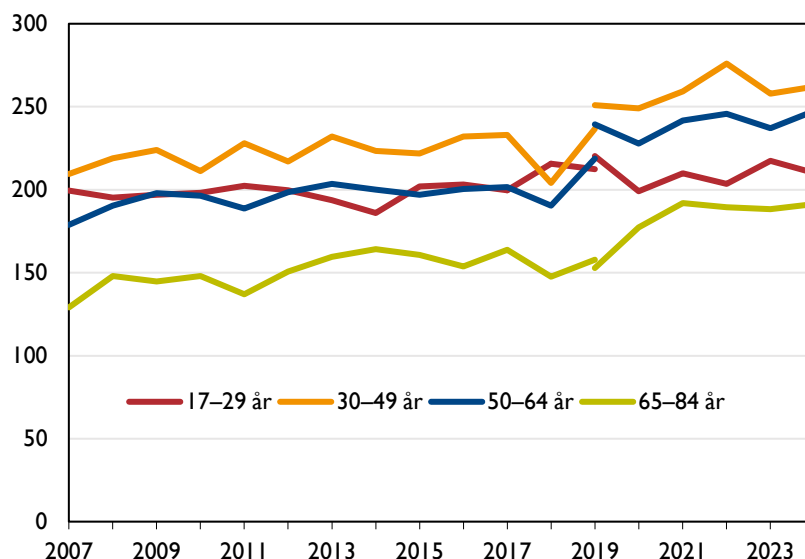
I Monitormätningarna följs även veckokonsumtionen av snus mätt i antal snusdosor. År 2024 konsumerade snusarna i genomsnitt 4,1 dosor i veckan (tabell 15). Konsumtionen var av uppenbara skäl högre bland de som snusade dagligen och låg i genomsnitt på 4,6 dosor. De sporadiska användarna snusade i snitt 0,9 dosor i veckan. Tittar man på veckokonsumtionen bland män jämfört med kvinnor framgår det att män i genomsnitt snusar mer än kvinnor; 4,4 respektive 3,4 dosor i veckan bland snusare. Motsvarande siffra för dagligsnusare var 4,8 dosor bland män och 4,1 bland kvinnor.

I figur 9 redovisas utvecklingen av den genomsnittliga konsumtionen av antal snusdosor per snusare när detta omräknats till årskonsumtion. Fram till och med år 2014 var det endast dagligsnusarnas konsumtion som kartlades. Konsumtionen bland de sporadiska användarna, liksom den totala konsumtionen, redovisas därför från 2015 och framåt. Fram till 2018 låg årskonsumtionen på omkring 200 dosor bland dagligsnusarna. Sedan dess har det skett en uppgång och år 2024 låg årskonsumtionen på 239 dosor per dagligsnusare. Mängden snus som de sporadiska snusarna uppger att de använder har varit relativt oförändrad sedan 2019 och har legat på omkring 40 dosor per år.

Figur 9. Självrapporterad årskonsumtion av antal snusdosor bland dagligsnusare, sporadiska snusare samt snusare totalt. Befolkningen 17–84 år. 2007–2024.

Antal snusdosor

Figur 10. Självrapporterad årskonsumtion av antal snusdosor bland dagligsnusare i befolkningen 17–84 år, efter olika åldersgrupper. 2007–2024.

I figur 10 redovisas hur årskonsumtionen har utvecklats bland dagligsnusare i olika åldersgrupper under perioden 2007–2024. Mängden snus som konsumeras har ökat något i samtliga åldersgrupper, med undantag av den yngsta åldersgruppen. Under i stort sett hela tidsperioden har dagligsnusarna i åldersgruppen 30–49 år haft högst årskonsumtion, medan dagligsnusarna i åldersgruppen 65–84 år har legat klart lägst. Däremot har det skett en förhållandevis kraftig uppgång i den äldsta åldersgruppen.

Nya nikotinprodukter

Under de senaste åren är det framför allt de så kallade nya nikotinprodukterna som har ökat i popularitet. De nikotinprodukter som har uppmärksamats mest i Sverige är e-cigarett/vejps och vitt snus, men även i allt växande grad upphettade tobaksprodukter. I följande avsnitt presenteras användningen av dessa nya nikotinprodukter i befolkningen 17–84 år.

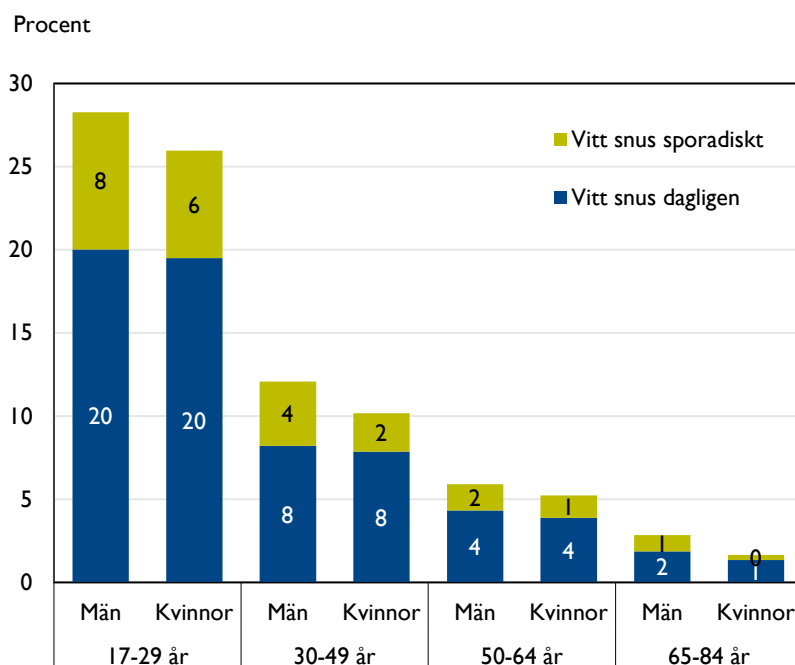
Användning av vitt snus

Det vita snuset är den mest använda produkten bland det som man brukar kalla för nya nikotinprodukter. År 2024 uppgav 11 procent av Sveriges befolkning 17–84 år att de använt vitt snus under de senaste 30 dagarna (tabell 12). Det var vanligare att göra det dagligen (8 procent) än sporadiskt (3 procent) (tabellerna 13–14). Sedan det började mätas i Monitormätningarna år 2021 har andelen som använt vitt snus under den senaste månaden ökat från 7 till 11 procent. Det är framför allt den dagliga användningen som har ökat.

Till skillnad från hur det såg ut för snus totalt, där männen ligger på betydligt högre nivåer, är könsskillnaderna mindre för vitt snus. År 2024 snusade 12 procent av männen och 10 procent av kvinnorna vitt snus. Användandet har ökat bland både män och kvinnor (tabell 12).

I figur 11 redovisas hur användandet av vitt snus fördelade sig bland män och kvinnor i olika åldersgrupper år 2024. Av figuren framgår det att det finns stora åldersskillnader och att män och kvinnor i den yngsta åldersgruppen 17–29 år sticker ut. I den åldersgruppen snusade 28 procent av männen och 26 procent av kvinnorna. I den äldsta åldersgruppen 65–84 år var motsvarande siffra omkring 3 procent. Såväl daglig som sporadisk användning var betydligt vanligare i den yngsta åldersgruppen. Användandet har dock ökat i samtliga åldersgrupper sedan år 2021 (tabell 12). Könsskillnaderna är små i alla åldersgrupper.

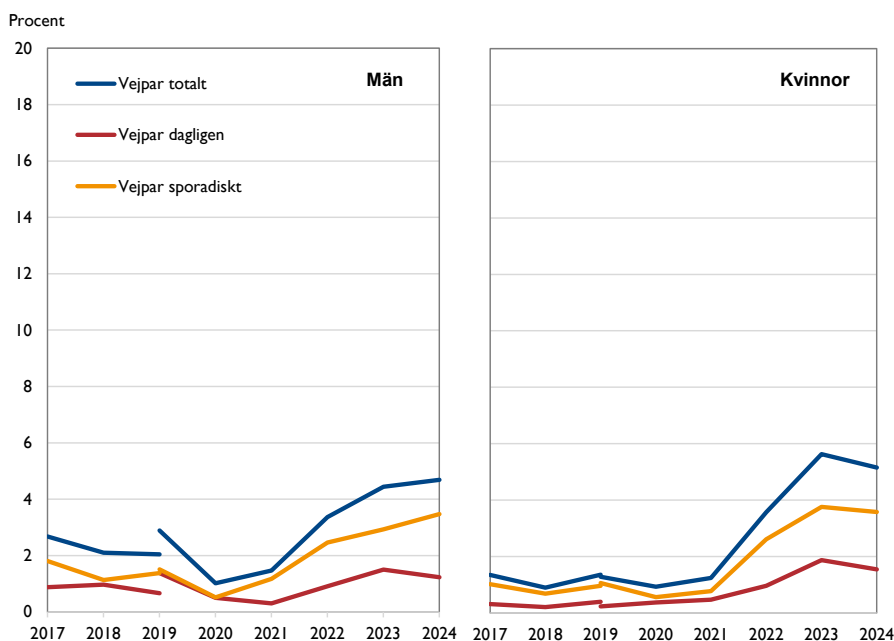
Figur 11. Andelen som snusat vitt snus dagligen eller sporadiskt under de senaste 30 dagarna. Befolkningen 17–84 år, efter kön och olika åldersgrupper. 2024.

Vejping

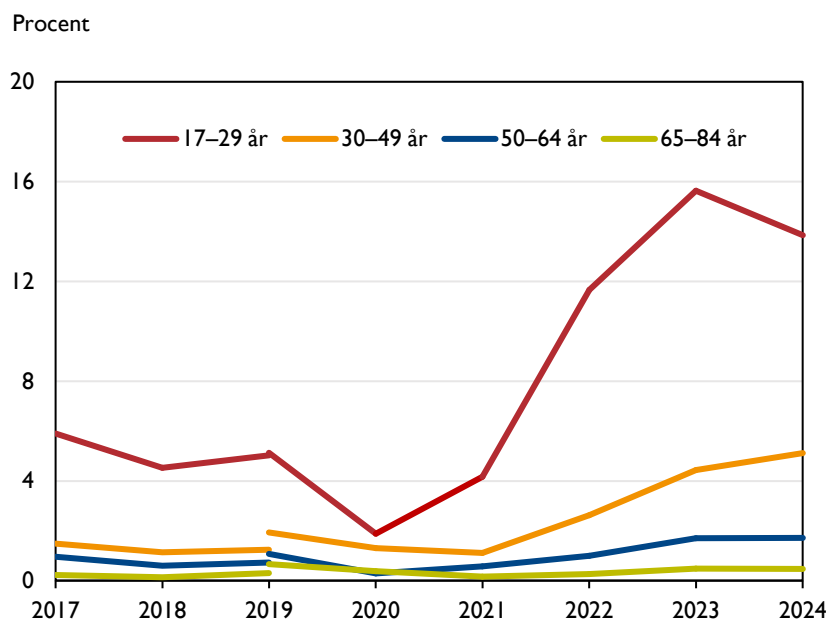
En e-cigarett, eller så kallad vejp, består vanligtvis av en metallhylsa som laddas med en vätska som ofta innehåller nikotin och olika smakämnen. Vätskan värms upp med ett batteri och bildar ånga som sedan andas in. Idag finns det även ett stort utbud av engångsvejps som inte går att ladda på nytt. På engelska kallas ångan för vapour, därför kallas användning av e-cigarett även för vejping, eller ”att vejpa”.

År 2024 hade drygt 5 procent av befolkningen 17–84 år vejpat under de senaste 30 dagarna (tabell 19). Majoriteten var sporadiska användare; knappt 4 procent vejgade sporadiskt och drygt 1 procent dagligen (tabellerna 20–21). Andelen som vejpar har ökat under de senaste tre åren. I början av tidsperioden, åren 2017–2021, översteg andelen månatliga användare aldrig 2 procent och 2024 var det alltså 5 procent. Det skedde dock ingen ytterligare uppgång 2024. Bland dem som vejpar är det vanligast att ha använt e-cigarett som innehöll nikotin (89 procent).

Figur 12 visar hur vejandet har utvecklats bland män och kvinnor under perioden 2017–2024. I början av perioden var vejping något vanligare bland män, men mellan 2021 och 2023 ökade användningen mer bland kvinnor. Efter en nedgång år 2024 vejpar nu män och kvinnor i ungefär lika stor utsträckning. Både bland kvinnor och män är det vanligare att vejpa sporadiskt än dagligen.

Figur 12. Andelen som vejpat dagligen, sporadiskt och totalt, under de senaste 30 dagarna. Befolkningen 17–84 år, efter kön. 2017–2024.

Figur 13. Andelen som vejpåt under de senaste 30 dagarna. Befolkningen 17–84 år, efter olika åldersgrupper. 2017–2024.

Vejping är klart vanligast bland personer i den yngsta åldersgruppen, 17–29 år, vilket framgår av figur 13. År 2024 hade 14 procent i denna grupp vejpåt under de senaste 30 dagarna. Det är också i denna åldersgrupp som ökningen de senaste åren varit mest markant, även om en viss nedgång noterades 2024. Användningen blir sedan mindre vanlig med stigande ålder.

Upphettade tobaksprodukter

Upphettade tobaksprodukter, eller så kallade *heat-not-burn*-produkter, består av en elektronisk enhet som laddas med tobak som till utseendet ofta liknar en kort cigarett. Apparaten värmer sedan upp tobaken utan att det sker någon förbränning. Dessa produkter lanserades i sin nuvarande form på mitten av 2010-talet (WHO, 2023). I 2023 års Monitormätningar inkluderades frågor om upphettade tobaksprodukter.

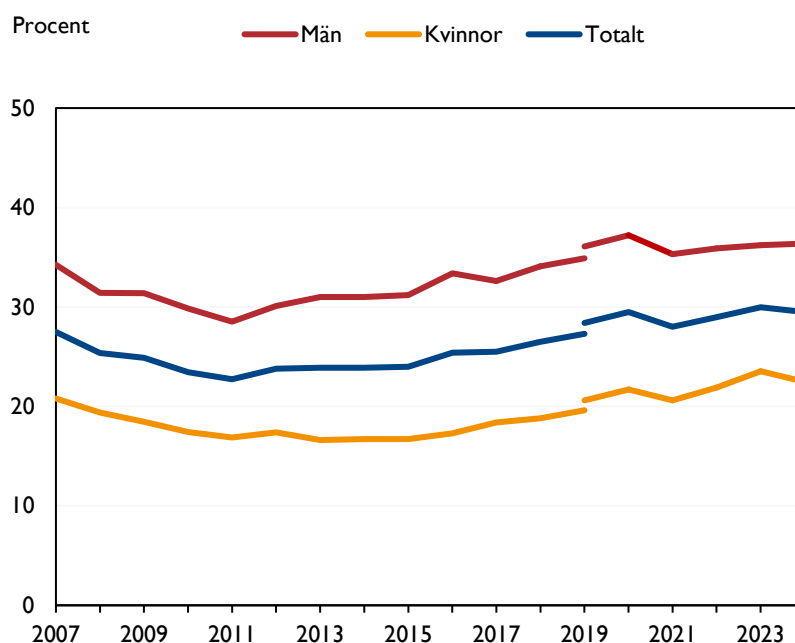
År 2024 uppgav 0,2 procent att de hade använt upphettade tobaksprodukter under de senaste 30 dagarna. Det är på ungefär samma nivå som året innan (0,3 procent). Åren 2023 och 2024 sammanslaget var det något fler dagliga användare än sporadiska. Det fanns inga större skillnader mellan män och kvinnor. Det var minst vanligt i den äldsta åldersgruppen (65–84 år). Sammanfattningsvis är det alltså ovanligt med användning av upphettade tobaksprodukter i den svenska befolkningen 17–84 år.

Den totala andelen som använder nikotin

I detta avsnitt sammanfattas hur den totala andelen nikotinanvändare har utvecklats under perioden 2007–2024. De nikotinprodukter som ingår i redovisningen är cigaretter och snus (2007–2024), vejpis (2017–2024) och upphettad tobak (2023–2024). I figur 14 redovisas utvecklingen av andelen som använt minst en av dessa nikotinprodukter under de senaste 30 dagarna, fördelat på män, kvinnor och totalt i befolkningen 17–84 år.

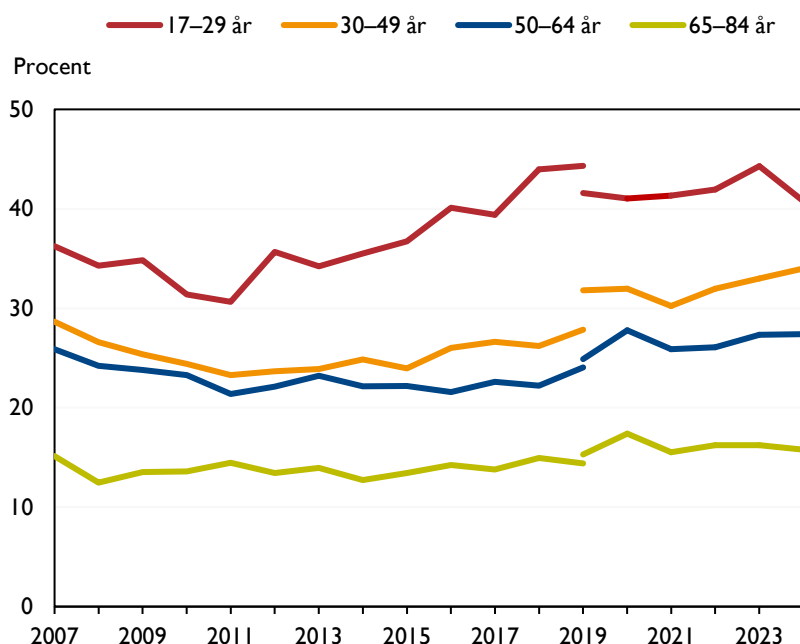
År 2024 hade 30 procent av befolkningen använt någon nikotinprodukt under de senaste 30 dagarna. Användandet minskade i början av tidsperioden men har därefter ökat. År 2011, när användandet var som lägst, använde 23 procent av befolkningen nikotin. Därefter ökade det till 27 procent år 2019. Efter en metodförändring år 2019 blev nivåerna högre. Sedan dess har de legat på omkring 30 procent.

Det är vanligare att män använder nikotin än att kvinnor gör det. År 2024 var 36 procent av männen och 22 procent av kvinnorna månatliga användare. Utvecklingen över tid har varit likartad bland män och kvinnor, även om det skett en liten uppgång bland kvinnor sedan 2021.

Figur 14. Andelen som använt någon nikotinprodukt under de senaste 30 dagarna. Befolkningen 17–84 år, efter kön och totalt. 2007–2024.¹⁾

¹ Frågorna om tobaks- och nikotinprodukter uppdateras löpande, beroende på vilka produkter som finns på marknaden. Följande mäts under perioden: Cigaretter och snus (2007–2024), vejpis (2017–2024), HNB (2023–2024).

Figur 15. Andelen som använt någon nikotinprodukt under de senaste 30 dagarna. Befolkningen 17–84 år, efter olika åldersgrupper. 2007–2024.²

I figur 15 redovisas hur den totala andelen nikotinanvändare skiljer sig åt mellan olika åldersgrupper. Störst andel månatliga användare har under hela tidsperioden återfunnits i den yngsta åldersgruppen 17–29 år. Det blir sedan mindre vanligt med stigande ålder. Klart lägst andel finns i den äldsta åldersgruppen 65–84 år, där nivån varit relativt oförändrade över tid. Störst uppgång har skett i den yngsta åldersgruppen, där användandet ökat från 31 procent i början av 2010-talet till 40 procent år 2024. Detta innebär emellertid en nedgång från 44 procent året innan.

Vad gäller användning av flera nikotinprodukter så uppgav 6 procent av Sveriges befolkning att de använt två eller fler nikotinprodukter under de senaste 30 dagarna (tabell 23). Den vanligaste formen av kombinationsbruk är att både ha rökt cigaretter och snusat under de senaste 30 dagarna, vilket 3 procent gör. Ungefär 1 procent uppger att de både röker och vejpar, respektive både snusar och vejpar. Drygt 1 procent använder samtliga tre produkter. Det är dock vanligast att man enbart snusar (16 procent) följt av att enbart röka cigaretter (6 procent), medan att enbart vejpa är förhållandevis ovanligt (2 procent).

² Frågorna om tobaks- och nikotinprodukter uppdateras löpande, beroende på vilka produkter som finns på marknaden. Följande mäts under perioden: Cigaretter och snus (2007–2024), vejs (2017–2024), HNB (2023–2024).

Skillnader i nikotinvanor mellan olika sociodemografiska grupper

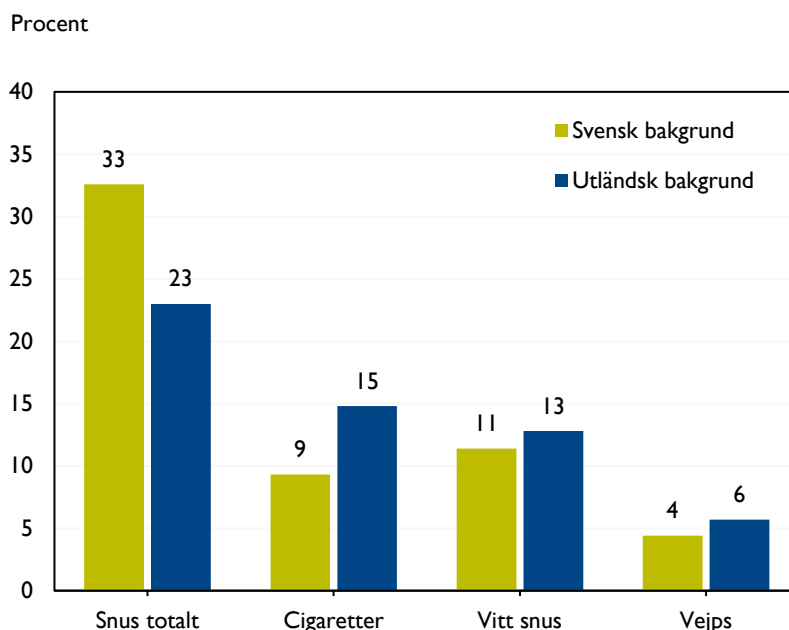
I detta avsnitt presenteras hur nikotinvanorna varierar mellan olika sociodemografiska grupper år 2024. Det är sedan tidigare känt att cigarettrökning och cigarettberoende är vanligare bland personer med lägre utbildningsnivå samt bland utrikesfödda (Zetterqvist, 2021; Sundin, 2018; Folkhälsomyndigheten, 2025a). Även när det gäller snusning finns skillnader; snus används oftast av personer vars högsta avslutade utbildning är gymnasium, bland personer födda i Sverige samt i mindre städer/på landsbygden (Zetterqvist, 2021). Däremot är det mindre utforskat huruvida användningen av de nyare nikotinprodukterna, såsom vitt snus och vejps, skiljer sig mellan olika grupper i befolkningen. I detta avsnitt undersöks därför hur bruket av både traditionella tobaksprodukter och nya nikotinprodukter varierar utifrån olika sociodemografiska faktorer. Dessa är: utbildningsnivå, svensk eller utländsk bakgrund, samt kommungruppstillhörighet enligt SKR:s indelning som bland annat mäter tätortsstorlek, pendlingsmönster och förekomst av besöksnäring (SKR, 2022).

Inledningsvis presenteras prevalenssiffror för användning av olika nikotinprodukter, uppdelat på män och kvinnor inom respektive sociodemografisk grupp. Därefter redovisas huruvida skillnaderna är statistiskt signifikanta, baserat på resultat från logistiska regressionsanalyser. I dessa analyser har hänsyn tagits till bakomliggande faktorer som potentiellt kan påverka sambandet. Exempelvis justeras resultaten för respondenternas ålder, eftersom ålder kan samvariera med både nikotinvanor och sociodemografiska faktorer såsom utbildningsnivå. Vilka kontrollvariabler som ingår i respektive analys specificeras nedan. Avslutningsvis presenteras hur stor andel totalt i de olika grupperna som använt någon typ av nikotinprodukt.

Utländsk eller svensk bakgrund

I Monitormätningarna ombeds respondenterna att ange om de själva och deras föräldrar är födda i Sverige. För att analysera nikotinvanor utifrån utländsk eller svensk bakgrund har materialets delats in i två grupper enligt SCB:s definition (SCB, 2002): utländsk bakgrund (utrikes född eller två utrikes födda föräldrar) respektive svensk bakgrund (inrikes född och minst en inrikes född förälder). När sambanden har analyserats med logistiska regressioner har hänsyn tagits till respondenternas ålder, utbildningsnivå samt vilken kommungrupp de tillhör. Sambandsanalyserna redovisas i tabellbilagan.

I figur 16 visas hur nikotinvanorna skiljer sig mellan män med svensk respektive utländsk bakgrund. Snusanvändningen (antingen vitt eller brunt) är vanligare bland män med svensk bakgrund (33 procent) än bland män med utländsk bakgrund (23 procent). Regressionsanalyserna visar att sambandet är statistiskt signifikant och kvarstår även efter justering för ålder, utbildningsnivå och kommungrupp (tabell 24).

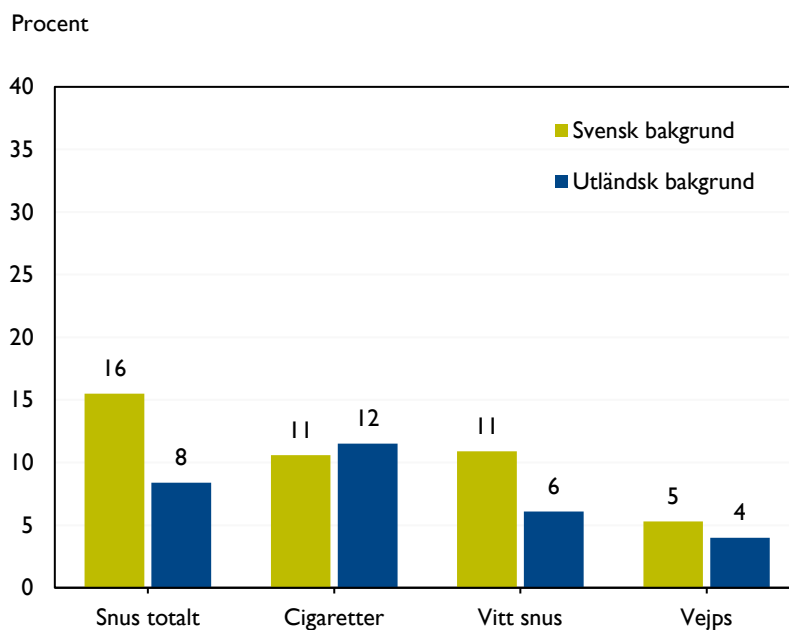
Figur 16. Andelen män som använt olika nikotinprodukter under de senaste 30 dagarna. Befolkningen 17–84 år, efter ursprung, 2024.

När vitt snus studeras separat är användningen relativt jämnt fördelad mellan grupperna, men med en något högre andel användare bland män med utländsk bakgrund (13 procent) jämfört med svensk bakgrund (11 procent). Denna skillnad är dock inte statistiskt signifikant.

Cigarettrökning är klart vanligast bland män med utländsk bakgrund (15 procent) jämfört med män med svensk bakgrund (9 procent). Sambandet är statistiskt signifikant och kvarstår vid hänsyn av övriga bakgrundsvariabler. Även vejpning är något vanligare bland män med utländsk bakgrund (6 procent) jämfört med svenska bakgrund (4 procent). Efter kontroll för övriga bakgrunfsfaktorer är sambandet dock inte statistiskt signifikant.

I figur 17 visas motsvarande fördelning bland kvinnor. Snusanvändning (brunt eller vitt) är även här vanligare bland kvinnor med svensk bakgrund (16 procent) jämfört med kvinnor med utländsk bakgrund (8 procent). Sambandet är statistiskt signifikant och kvarstår efter justering för bakgrunfsfaktorer (tabell 25). Vejpning är marginellt vanligare bland kvinnor med svensk bakgrund (5 procent) jämfört med kvinnor med utländsk bakgrund (4 procent). Även detta samband är statistiskt signifikant, men bör tolkas med försiktighet eftersom prevalenserna är relativt låga.

Till skillnad från männen ses inga tydliga skillnader i cigarettrökning mellan kvinnor med svensk och utländsk bakgrund. Däremot är det betydligt fler kvinnor med svenska bakgrund som snusar vitt snus (11 procent) jämfört med kvinnor med utländsk bakgrund (6 procent). Sambandet är statistiskt signifikant.

Figur 17. Andelen kvinnor som använt olika nikotinprodukter under de senaste 30 dagarna. Befolkningen 17–84 år, efter ursprung. 2024.

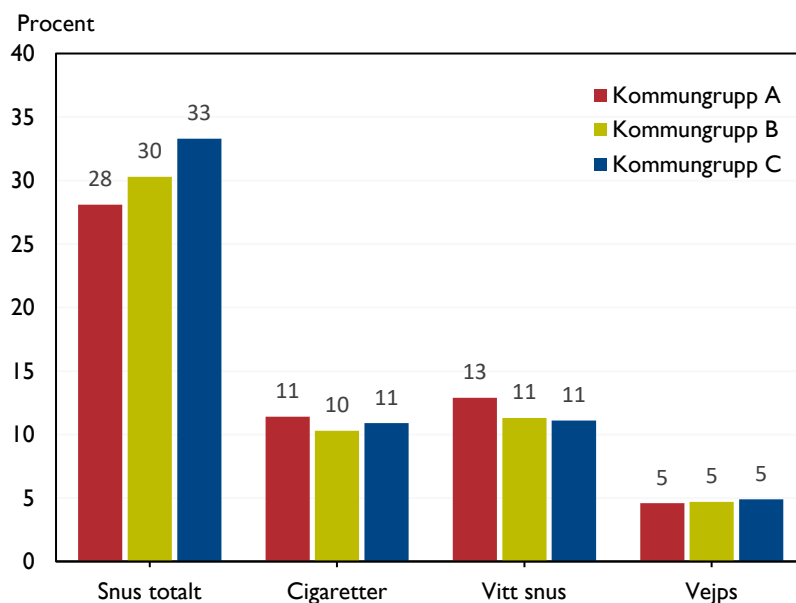
Sammanfattningsvis är snus användning vanligare bland både män och kvinnor med svensk bakgrund, jämfört med personer med utländsk bakgrund. När det gäller specifikt vitt snus är det vanligare bland kvinnor med svensk bakgrund, medan skillnaderna är små bland män. Däremot röker män med utländsk bakgrund cigaretter i högre utsträckning än män med svensk bakgrund, medan skillnaderna i rökning bland kvinnor är marginella. Vejping är förhållandevis jämnt fördelat mellan grupperna.

Kommungruppstillhörighet

I detta avsnitt presenteras nikotinvanorna fördelade efter kommungrupp baserat på Sveriges kommuner och regioners (SKR) kommunindelning (SKR, 2022). Indelningen används för att gruppera kommunerna efter strukturella egenskaper såsom tätortsstorlek, pendlingsmönster och förekomst av besöksnäring. De tre huvudgrupperna definieras som:

- Kommungrupp A: Storstäder och storstadsnära kommuner
- Kommungrupp B: Större städer och kommuner nära större städer
- Kommungrupp C: Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner

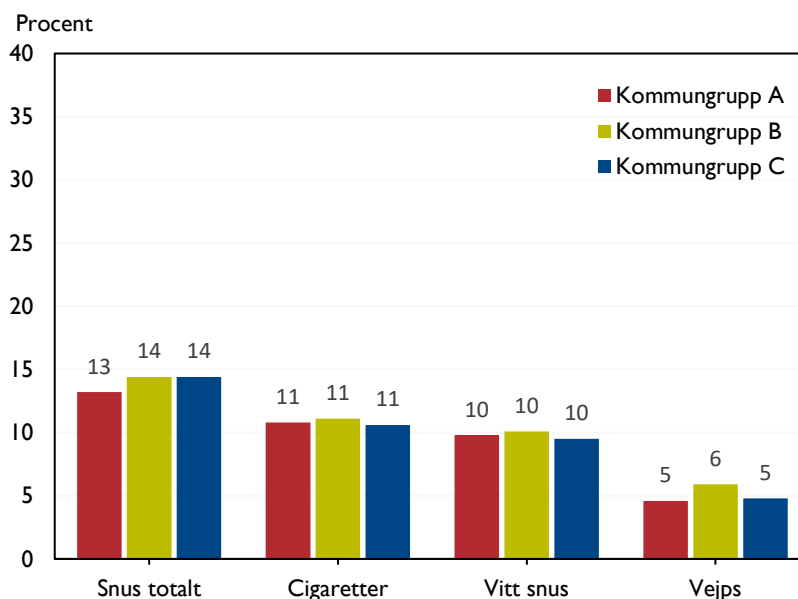
Vid logistiska regressionsanalyser har justering gjorts för ålder, utbildningsnivå och om respondenten har svensk eller utländsk bakgrund.

Figur 18. Andelen män som använt olika nikotinprodukter under de senaste 30 dagarna. Befolkningen 17–84 år, efter kommungrupp. 2024.

I figur 18 redovisas nikotinvanorna bland män i olika kommungrupper. Snus (brunt eller vitt) är vanligast i kommungrupp C (33 procent), följt av grupp B (30 procent) och grupp A (28 procent). Enligt regressionsanalyserna är skillnaden mellan grupp C och A statistiskt signifikant efter justering för respondenternas ålder, utbildningsnivå och ursprung (tabell 26). Skillnaden mellan grupp B och C är däremot inte signifikant efter justering för bakgrundsfaktorerna.

Varken cigarettrökning, vejpning eller användning av vitt snus skiljer sig nämnvärt mellan män i de olika kommungrupperna. Användningen av vitt snus är något vanligare i grupp A (13 procent) jämfört med övriga kommungrupper (11 procent), men skillnaden är inte statistiskt signifikant efter justering för bakgrundsfaktorerna.

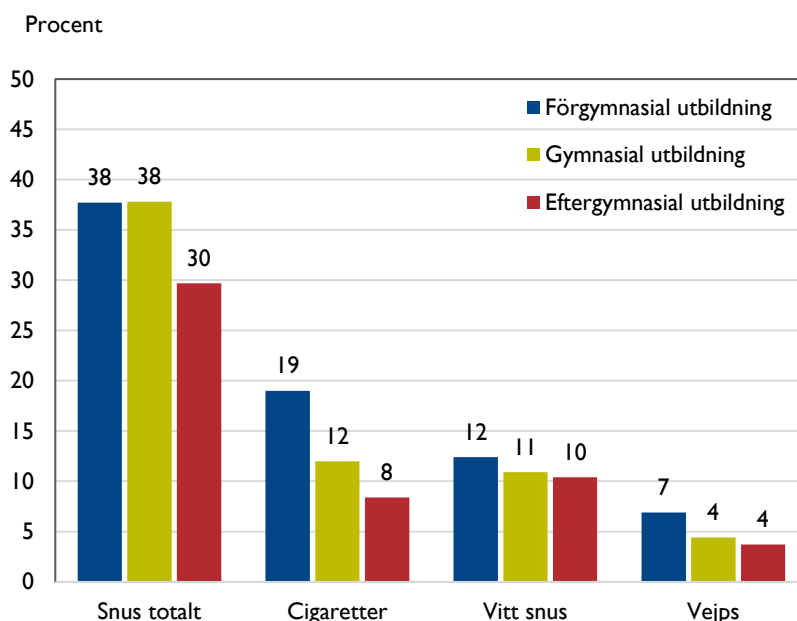
Figur 19. Andelen kvinnor som använt olika nikotinprodukter under de senaste 30 dagarna. Befolkningen 17–84 år, efter kommungrupp. 2024.

I figur 19 redovisas motsvarande fördelning bland kvinnor. Användningen av olika nikotinprodukter skiljer sig inte nämnvärt mellan kommungrupperna, vilket också bekräftas av regressionsanalyserna; inga statistiskt signifikanta samband återstår efter justering för bakgrundsfaktorerna (tabell 27).

Sammanfattningsvis är användningen av nikotinprodukter relativt jämnt fördelat mellan de tre kommungrupperna, både bland män och kvinnor. Det enda undantaget är snus som är vanligare bland män i kommungrupp C, det vill säga i mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner.

Utbildningsnivå

I Monitormätningarna ombeds respondenterna att uppge den högsta utbildning de fullföljt, utifrån tio fördefinierade svarsalternativ. Baserat på dessa svar har de kategoriserats i tre utbildningsnivåer: förgymnasial, gymnasial och eftergymnasial utbildning. I dessa redovisningar ingår endast respondenter som är mellan 25 och 64 år, vilket är praxis när man mäter socioekonomisk position. När sambanden har analyserats med logistiska regressioner har hänsyn tagits till respondenternas ålder, om man har svensk eller utländsk bakgrund, samt vilken kommungrupp de tillhör.

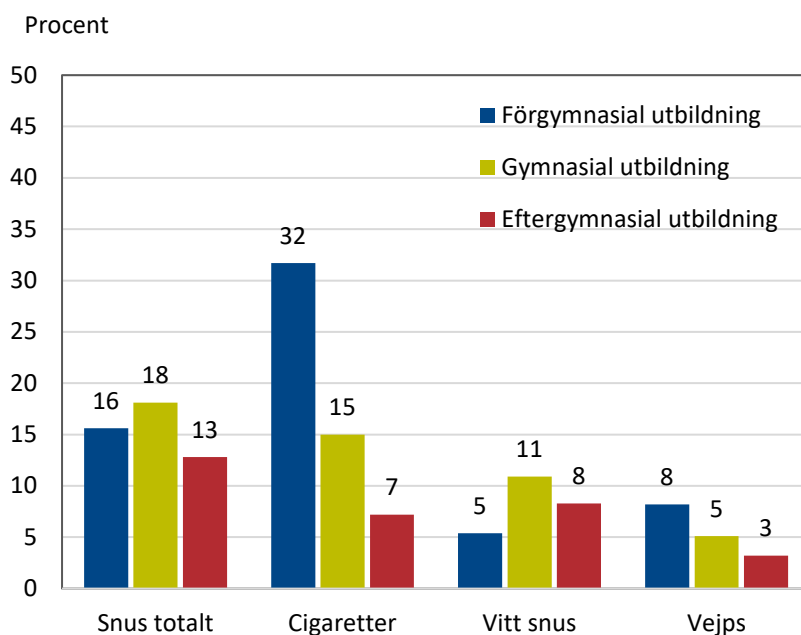

Figur 20. Andelen män som använt olika nikotinprodukter under de senaste 30 dagarna. Befolkningen 25–64 år, efter utbildningsnivå. 2024.

I figur 20 visas andelen män som uppgett att de använt olika nikotinprodukter under de senaste 30 dagarna, uppdelat efter utbildningsnivå. När det gäller snus (brunt eller vitt snus) är användningen högre bland män med förgymnasial eller gymnasial utbildning (38 procent) än bland män med eftergymnasial utbildning (30 procent). Resultaten från de logistiska regressionsanalyserna visar att denna skillnad är statistiskt signifikant (tabell 28). Även efter justering för övriga bakgrundsfaktorer kvarstår sambandet. Det är dock män med förgymnasial utbildning som, efter kontroll för dessa faktorer, uppvisar den högsta sannolikheten att använda snus.

Vad gäller cigarettbruk är det vanligast bland män med förgymnasial utbildning (19 procent) och minskar succesivt med högre utbildningsnivå. Regressionsanalyserna visar att sambanden är statistiskt signifikanta och att de förstärks när hänsyn tas till övriga bakgrundsvariabler. Ett liknande mönster syns för vejpning som är vanligare bland män med förgymnasial utbildning (7 procent) jämfört med övriga grupper (4 procent). Även här är sambandet signifikant och förstärkt när hänsyn tas till övriga bakgrundsvariabler.

Skillnaderna i användning av vitt snus är mindre, men det är något vanligare bland män med förgymnasial utbildning (12 procent) jämfört med gymnasial (11 procent) och eftergymnasial utbildning (10 procent). När sambanden analyseras med hänsyn till övriga bakgrundsvariabler framgår det att de med förgymnasial utbildning har signifikant större sannolikhet att snusa vitt snus jämfört med de med eftergymnasial utbildning. Däremot finns det ingen signifikant skillnad mellan män med gymnasial och eftergymnasial utbildning.

Figur 21. Andelen kvinnor som använt olika nikotinprodukter under de senaste 30 dagarna. Befolkningen 25–64 år, efter utbildningsnivå. 2024.

Motsvarande fördelning bland kvinnor redovisas i figur 21. Även här är snusanvändningen (brunt eller vitt snus) vanligare bland kvinnor med förgymnasial (16 procent) och gymnasial (18 procent) utbildning, jämfört med dem med eftergymnasial utbildning (13 procent). Regressionsanalyserna visar att sambandet är statistiskt signifikant efter justering för bakgrundsfaktorer. Kvinnor med lägre utbildning har alltså en högre sannolikhet att snusa än de med eftergymnasial utbildning (tabell 29).

Skillnaderna i cigarettbruk mellan utbildningsgrupper är särskilt tydliga bland kvinnor. Rökning är över fyra gånger så vanligt bland kvinnor med förgymnasial utbildning (32 procent) jämfört med dem med eftergymnasial utbildning (7 procent). Sambandet är statistiskt signifikant och kvarstår efter justering för bakgrundsvariabler. Även kvinnor med gymnasial utbildning röker signifikant mer än kvinnor med eftergymnasial utbildning. Ett liknande mönster syns för vejpning som är vanligast bland kvinnor med förgymnasial utbildning (8 procent) och minst vanligt bland kvinnor med eftergymnasial utbildning (3 procent). Även detta samband är signifikant och består efter justering.

När det gäller användningen av vitt snus är det vanligast bland kvinnor med gymnasial utbildning (11 procent) och minst vanligt bland kvinnor med förgymnasial utbildning (5 procent). Regressionsanalyserna visar att kvinnor med gymnasial utbildning har en signifikant högre sannolikhet att använda vitt snus än de med eftergymnasial utbildning. Däremot finns ingen signifikant skillnad mellan grupperna med lägst och högst utbildning efter justering för bakgrundsfaktorer.

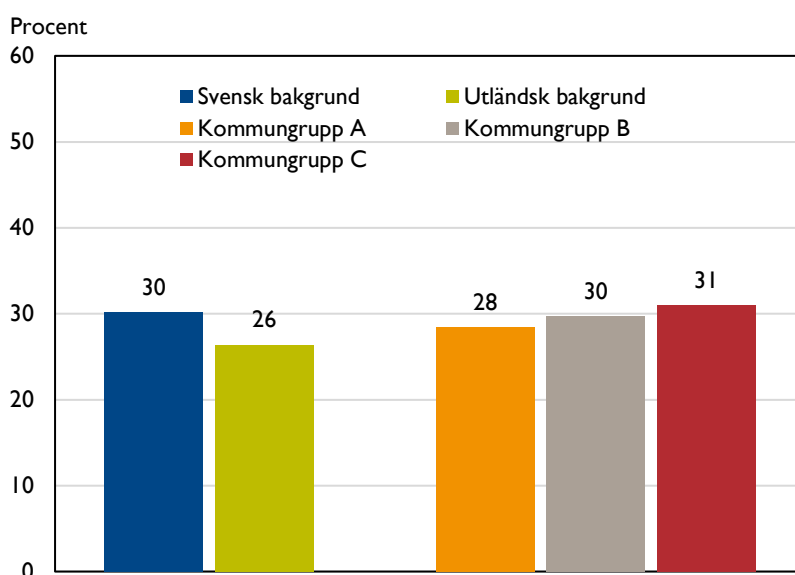

Sammanfattningsvis har utbildningsnivå starkast samband med cigarettrökning och vejpning hos både män och kvinnor. Sambandet med snus, särskilt vitt snus bland kvinnor, är svagare.

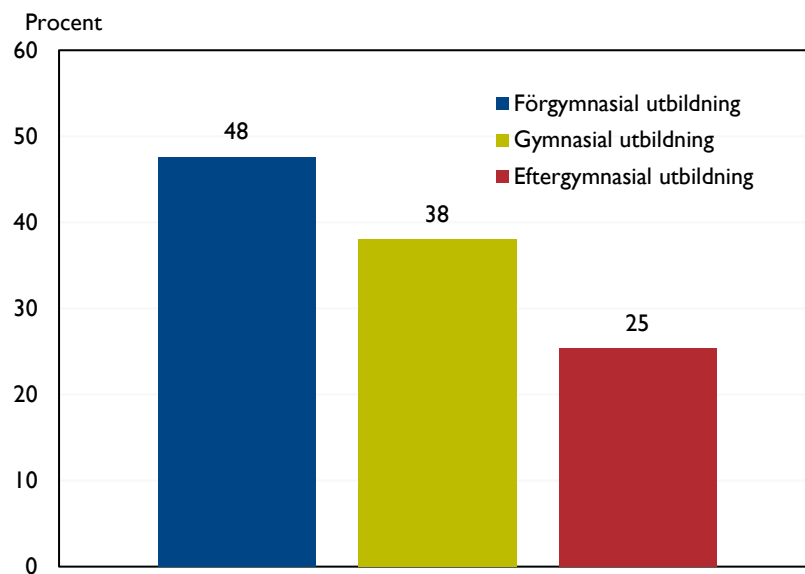
Andelen som använt någon nikotinprodukt i de olika grupperna

I figur 22 och 23 sammanfattas hur den totala andelen nikotinanvändare fördelar sig mellan de olika sociodemografiska grupperna. Liksom tidigare inkluderas hela befolkningen 17–84 år när fördelningen efter svensk/utländsk bakgrund samt kommungrupp presenteras. För utbildningsnivå inkluderas däremot enbart personer i åldrarna 25–64 år.

Av figur 22 framgår att det totalt sett är något fler nikotinanvändare bland personer med svensk bakgrund (30 procent) jämfört med utländsk bakgrund (26 procent). Vad gäller kommungrupperna är fördelningen relativt jämn, men med något fler nikotinanvändare i kommungrupp C (31 procent) jämfört med kommungrupp B (30 procent) och kommungrupp A (28 procent). Av figur 23 framgår att det är vanligare att personer med förgymnasial utbildning använder nikotin (48 procent), jämfört med gymnasial utbildning (38 procent) och eftergymnasial utbildning (25 procent).

Figur 22. Andelen som använt minst en nikotinprodukt under de senaste 30 dagarna. Befolkning 17–84 år, efter ursprung och kommungrupp. 2024.

Figur 23. Andelen som använt minst en nikotinprodukt under de senaste 30 dagarna. Befolkning 25–64 år, efter utbildningsnivå. 2024.

Avslutande diskussion

Cigarettbruk har minskat kraftigt i Sverige under de senaste 20 åren. Det beror framför allt på att andelen dagligrökare har minskat, men även på att rökare har minskat sin konsumtion jämfört med för 20 år sedan. Nedgången har varit störst bland kvinnor och i den yngsta åldersgruppen 17–29 år. Nedgången bekräftas i såväl försäljningsstatistiken som i andra undersökningar av både vuxna och ungdomars rökvanor (Ramstedt, 2024; Folkhälsomyndigheten, 2025a; SCB, 2025; Selling, 2024). Rökningen har minskat i många länder runt om i Europa och världen (WHO, 2021) men Sverige ligger på lägre nivåer än de flesta andra EU-länder (Europeiska kommissionen, 2024b; ESPAD Group, 2020). Sverige har bedrivit ett brett tobaksförebyggande arbete med insatser som införande av varningstexter (1977), begränsningar i marknadsföring (1979), 18-årsgräns (1997), rökfria miljöer samt ett antal stora skattehöjningar (Folkhälsomyndigheten, 2024b). Riksdagen även ställt sig bakom målet om att färre än 5 procent ska röka dagligen år 2025. Med årets siffra på 6 procent återstår en procentenhet till målet.

Snusandet har däremot ökat i Sverige. Uppgången är särskilt tydlig bland kvinnor, där andelen snusare har tredubblats under de senaste 15 åren. Uppgången har skett i samtliga åldersgrupper men har relativt sett varit störst i den äldsta åldersgruppen 65–84 år. Det är dock klart vanligast i de yngsta åldersgrupperna. Att snusandet har ökat bekräftas av flera andra befolkningsundersökningar av vuxna och ungdomar, samt i försäljningsstatistik (Folkhälsomyndigheten, 2025a; SCB, 2025; Selling, 2024; Ramstedt, 2024). En av anledningarna till denna uppgång är det vita snuset som lanserades i Sverige 2016. Sedan lanseringen har användandet ökat kraftigt. Bara mellan 2021 och 2023 ökade försäljningen av vitt snus med 136 procent (Ramstedt, 2024). År 2023 utgjorde det vita snuset 25 procent av all snusförsäljning. Till skillnad från hur det ser ut för tobakssnus, är det vita snuset ungefär lika vanligt bland män och kvinnor. Detta tyder på att det vita snuset till viss del lockar en ny grupp användare, som historiskt sett har snusat i låg utsträckning.

I rapporten framgår det även att antalet snusdosor som konsumeras har ökat något under de senaste åren. Här är det dock viktigt att ha i åtanke att den genomsnittliga vikten för en snusdosa har sjunkit över tid (Ramstedt, 2024). Det beror på framväxten av portionssnus och nya mindre storlekar, till exempel så kallade mini och slim-portioner. En ökning i antalet dosor som förbrukas innebär alltså inte nödvändigtvis en ökning i den faktiska mängden snus som konsumeras, när den mäts i kilo. En annan aspekt att ha i åtanke är huruvida nikotinhalt i relation till snusets vikt har förändrats i och med introducerandet av det vita snuset. Till skillnad från hur det ser ut för cigaretter och e-cigaretter, där det finns en maxgräns på tillåten nikotinhalt, saknas det i dagsläget reglering för såväl vitt som brunt snus. En normal styrka ligger på omkring 8–12 milligram per gram snus men det förekommer till exempel vitt snus som innehåller upp

till 150 mg/g (SOU 2024:23). Om det har skett en förändring över tid i mängden nikotin som en genomsnittlig snusdosa innehåller kan alltså även det påverka den totala mängden nikotin som snusarna får i sig. Eftersom det saknas uppgifter om denna utveckling har vi dock inte kunnat ta hänsyn till detta i denna rapport.

I denna rapport framgår även att användningen av e-cigarett, så kallad vejpning, har ökat sedan 2021. Uppgången berör framför allt den yngre delen av befolkningen, vilket flera andra undersökningar också har visat (Folkhälsomyndigheten, 2025a; Selling, 2024). Även försäljningsstatistiken visar på kraftiga uppgångar av mängden såld e-vätska. Mellan åren 2021–2023 ökade försäljningen från omkring 4000 liter e-vätska till 26 000 (Ramstedt, 2024). I 2024 års Monitormätning framgår dock att användandet minskade något i den yngsta åldersgruppen, men nivåerna är fortfarande på betydligt högre nivåer än för några år sedan.

Av denna rapport framgår vidare att användningen av såväl cigaretter, snus och vejps är vanligast bland unga vuxna i åldrarna 17–29 år. Det är framför allt den sporadiska användningen samt de nya nikotinprodukterna som sticker ut. Vitt snus och e-cigarett är omkring tre gånger så vanligt i denna grupp jämfört med övriga åldersgrupper. I CAN:s nationella skolundersökning framgår också att användandet av snus och e-cigarett har ökat markant bland skolungdomar under de senaste åren (Selling, 2024). Det är tydligt att de nya nikotinprodukterna attraherar en ung målgrupp.

Totalt sett har tobaks- och nikotinanvändningen i Sverige ökat under de senaste 10–15 åren. Det här har delvis skett parallellt med att variationen i utbudet och tillgängligheten till olika nikotinprodukter har ökat. Till exempel har vitt snus lanserats under perioden och utbudet av e-cigarett har ökat. Antalet försäljningsställen av e-cigarett har ökat - från 755 stycken år 2017 till 3989 stycken år 2023 (Folkhälsomyndigheten, 2025b). Det finns numera över 17 000 olika varianter av e-cigarett (Folkhälsomyndigheten 2025c). Detta kan jämföras med 1200 olika sorters vitt snus, 500 sorter tobakssnus och 200 sorter cigaretter. Utbudet av nya nikotinprodukter är med andra ord stort. Det är dock värt att tillägga att nikotinanvändningen började öka redan innan de nya nikotinprodukterna blev populära. Det beror på att allt fler kvinnor började snusa under 2010-talet.

En aktuell diskussion rör huruvida de nya nikotinprodukterna fungerar som ett verktyg för skadereducering genom att ersätta cigarettrökning, eller om de i stället bidrar till att fler börjar använda nikotin som annars inte skulle ha gjort det, vilket kan innebära nya hälsorisker (Medicinsk vetenskap, 2024). I denna rapport kunde vi bland annat se att cigarettrökningen har minskat mest bland unga vuxna under de senaste åren, samtidigt som användningen av nya nikotinprodukter har ökat inom samma grupp. Det är dock viktigt att komma ihåg att rökningen har varit på nedgång under en längre tid, långt innan de nya produkterna blev vanliga. Dessutom har det tillgängliga vetenskapliga underlaget bedömts vara alltför otillräckligt för att det ska vara möjligt att kunna avgöra om

vejps eller snus leder till förändrade rökvanor (SBU, 2020). Sammanfattningsvis är kunskapsläget otillräckligt och det behövs det mer forskning, inte minst om eventuella långsiktiga hälsorisker av vejps och vitt snus (Medicinsk vetenskap, 2024).

I denna rapport undersöktes även hur nikotinvanorna skiljer sig mellan olika sociodemografiska grupper. Det är sedan tidigare känt att cigarettrökning är betydligt vanligare i vissa grupper i befolkningen, till exempel bland lågutbildade och personer med utländsk bakgrund (Zetterqvist, 2021; Sundin, 2018; Folkhälsomyndigheten, 2025a). Däremot är gruppskillnader i användandet av de nya nikotinprodukterna mindre utforskade. I den här rapporten kunde vi visa att vejpingen tycks följa liknande mönster som cigarettrökning, där de med lägre utbildning har högre sannolikhet att vejpa. Snusanvändning, och särskilt vitt snus bland kvinnor, visar svagast samband med utbildningsnivå. Vidare är snus generellt sett vanligare bland personer med svensk bakgrund och cigarettrökning vanligare bland män med utländsk bakgrund, vilket även tidigare undersökningar visat (Zetterqvist, 2021; Sundin, 2018). Vad gäller vitt snus så är det vanligare att kvinnor med svensk bakgrund använder detta, jämfört med kvinnor med utländsk bakgrund, medan inga tydliga skillnader syntes bland männen. Samtidigt är vejping förhållandevis jämnt fördelat mellan grupperna.

Det finns givetvis vissa begränsningar med de data och den metodik som ligger till grund för resultaten i denna rapport. Om till exempel rökning blir alltmer stigmatiserat i samhället finns det en ökad risk att respondenterna underrapporterar sin konsumtion, vilket i viss mån tycks vara fallet i Monitormätningarna. Det finns också en risk att rökare inte alls vill delta i undersökningar som kartlägger dessa vanor. Under perioden 2003–2022 har till exempel andelen av den totala cigarettkonsumtionen (enligt försäljningsdata) som rapporteras i frågeundersökningar minskat från 60 till 40 procent (Ramstedt, 2023) och svarsfrekvensen från omkring 50 till 30 procent (tabell 1). Till skillnad från hur det ser ut för cigarettkonsumtionen har täckningsgraden för alkohol samtidigt varit förhållandevis stabil (Guttormsson, 2023). I och med att det är samma data som ligger till grund för de olika beräkningarna av tobaks- och alkoholkonsumtionen tyder det på att den minskade täckningsgraden för cigarettkonsumtionen är en följd av att det blivit mer stigmatiserat att rapportera.

År 2019 genomfördes en metodförändring i Monitormätningarna och sedan dess får respondenterna erbjudandet att svara på frågorna via en webbenkät, till skillnad från tidigare då undersökningen enbart genomfördes med telefonintervjuer. Dessutom infördes ett förfinat viktningsförfarande i syfte att försöka justera för det ökade bortfallet. Detta resulterade i att underrapporteringen minskade tillfälligt, för att sedan öka något igen (Ramstedt, 2023). En del av denna nedgång i självrapporterad konsumtion beror alltså troligtvis på en förändring i benägenheten att rapportera och/eller det ökade bortfallet. Trots detta är bilden tydlig: andelen som röker och mängden cigaretter som konsumeras i Sverige har minskat kraftigt under många år.

Till denna studies styrkor hör att vi har tillgång till en unik löpande befolkningsundersökning som kan redovisas med avseende på olika demografiska egenskaper. Uppdateringen av metoden 2019, med en förfinad viktning och webbsvarsmöjlighet, har också inneburit kvalitetsförbättringar för mätningarna. Mer information om metoden som ligger bakom Monitormätningarna finns i bilaga 1.

Referenser

ESPAD Group (2020). ESPAD Report 2019: Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs. EMCDDA Joint Publications, Publications Office of the European Union, Luxembourg.

Europeiska kommissionen (2022). Report from the commission on the establishment of a substantial change of circumstances for heated tobacco products in line with Directive 2014/40/EU.

Europeiska kommissionen (2024a). Tobaksöversikt. Nedladdat 2025-04-28 från: https://health.ec.europa.eu/tobacco/overview_sv?prefLang=sv

Europeiska kommissionen (2024b). Attitudes of Europeans towards tobacco and related products. Special Eurobarometer 539.

Folkhälsomyndigheten (2023). Kunskap om tobaks- och nikotinprodukters skadeverkningar - Återredovisning av regeringsuppdrag.

Folkhälsomyndigheten (2024a). Nikotinprodukter och hälsorisker. Nedladdat 2025-04-28 från: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/andts/andts-anvandning-och-ohalsa/skador-till-foljd-av-andts/tobaks-och-nikotinprodukters-skadeverkningar/nikotinprodukter-och-halsorisker/>

Folkhälsomyndigheten (2024b). Vägen till ett rökfritt Sverige. Nedladdat 2025-05-06 från: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/andts/forebyggande-arbete-inom-andts/tobak-och-liknande-produkter/vagen-till-ett-rokfritt-sverige/>

Folkhälsomyndigheten (2025a). Vuxnas bruk av tobaks- och nikotinprodukter. Nedladdat 2025-04-28 från: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/andts/andts-anvandning-och-ohalsa/anvandning-och-omfattning-av-andts-i-befolkningen/anvandning-av-tobaks-och-nikotinprodukter/vuxnas-bruk-av-tobaks--och-nikotinprodukter/>

Folkhälsomyndigheten (2025b). Statistik hämtad från indikatorlabbet. <https://www.andtuppfoljning.se/indikatorlabbet>

Folkhälsomyndigheten (2025c). Offentliggjorda produktanmälningar av elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare. Nedladdat 2025-04-28 från <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/andts/regler-for-tillverkning-handel-och-hantering/elektroniska-cigaretter-och-pafyllningsbehallare/offentliggjorda-produktanmalningar/e-cigaretter/>

Guttormsson U. Självrapporterade alkoholvanor i Sverige 2004–2022. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN); 2023. Rapport 222.

Karolinska institutet (2025). Health effects of new nicotine and tobacco products - A review of the scientific evidence. IMM report 2/2025.

Medicinsk vetenskap (2024:2) På djupet: Nya nikotinprodukter. Karolinska institutet.

Ramstedt M. Den totala konsumtionen av cigaretter och snus i Sverige 2003–2022. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN); 2023. Rapport 224.

Ramstedt M. Den totala konsumtionen av cigaretter och snus i Sverige 2003–2023. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN); 2024. Rapport 232.

SBU (2020). Samband mellan snus, e-cigaretter och tobaksrökning: en systematisk översikt. Stockholm: Statens beredning för medicinsk och social utvärdering.

SCB, MIS, Personer med utländsk bakgrund, Riktlinjer för redovisning i statistiken. 2002.

SCB. Statistik framtagen i Statistikdatabasen: Rökning och snusning efter indikator, redovisningsgrupp och kön. 2025. Hämtat 2025-04-28 från:

https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_LE_LE0101_LE0101H/

Selling L. (red.), CAN:s nationella skolundersökning 2024. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN); 2024. Rapport 230.

SKR (2022). Kommungruppsindelning - Sveriges Kommuner och Regioners kommungruppsindelning 2023. Hämtad 2025-04-28 från: <https://skr.se/skr/tjanster/rapporterochskrifter/publikationer/kommungruppsindelning2023.67834.html>

SOU 2024:23. *En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas*. Betänkande av Utredningen om lustgas och vissa frågor inom alkohol- och tobaksområdet. Stockholm 2024

Sundin E, Ramstedt M & Landberg J. Socioekonomiska skillnader i beroende och utsatthet för andras användning av alkohol, narkotika och tobak. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN); 2018. Rapport 176.

WHO (2012). *WHO Global Report: Mortality attributable to tobacco*. Geneva: World Health Organization; 2012.

WHO (2021). WHO global report on trends in prevalence of tobacco use 2000–2025, fourth edition. Geneva: World Health Organization; 2021. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO.

WHO (2023). Heated tobacco products: summary of research and evidence of health impacts. Geneva: World Health Organization; 2023. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO.

Zetterqvist M & Ramstedt M. Tobaksvanor i Sverige 2003–2020. Stockholm: Centraförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN); 2021. Rapport 206.

Zetterqvist M. Självrapporterade rök- och snusvanor 2003–2023. Stockholm: Centraförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN); 2024. CAN-rapport 226.

Bilaga I. Metod

Inledning

Monitormätningarnas tobaksfrågor har två huvudsyften. Det primära är att beräkna landets totala tobakskonsumtion. Detta görs genom att addera uppgifter om den oregistrerade tobaksanskaffningen till den registrerade. Medan uppgifter om den registrerade delen finns publicerade, fångas oregistrerad anskaffning upp genom frågor i Monitormätningarna. Eftersom respondenter generellt sett underrapporterar sin tobakskonsumtion tillämpas olika former av kalibreringar och uppräkningskorrigeringar när den totala anskaffningen ska beräknas. Resultat och metodik från anskaffningsdelen hittas i rapporten *Den totala konsumtionen av cigaretter och snus i Sverige 2003–2023*.

Ett annat syfte med tobaksfrågorna i Monitormätningarna är att ge en bild av hur konsumtionen fördelas och utvecklas i olika befolkningsgrupper. Denna metodbilaga tar upp de delar som är särskilt relevanta för dessa självrapporterade konsumtionsvanor. Redan här kan påpekas att inga uppräkningskorrigeringar görs av respondenternas svar gällande konsumtionsmönstren (utöver en viktning baserad på demografiska egenskaper hos de svarande). Detta förklarar varför beräkningarna av den totala tobaksanskaffningen genererar högre konsumtionsvolym jämfört med de självrapporterade konsumtionsuppgifterna.

Om frågeundersökningsmetodiken

I frågeundersökningar förekommer ofta vissa typer av felkällor. Till att börja med kan det uppstå en undertäckning när urvalet dras. Det beror på att hela den aktuella populationen eventuellt inte förekommer i registret som urvalet dras ifrån (se *Urval*). Vidare följer den vanliga bortfallsproblematiken, relaterad till att olika grupper är mer eller mindre benägna att delta i undersökningar. Utöver detta kan det finnas problem med svaren från de som faktiskt deltar. Det kan exempelvis röra sig om att respondenterna har svårt att minnas hur mycket de har rökt, eller att de anpassar sina svar för att bättre passa in i rådande normer. Det sistnämnda kan vara aktuellt inte minst för Monitormätningarna eftersom de fram till 2019 uteslutande genomfördes via telefonintervjuer. Sedan 2020 svarar fortfarande drygt en tredjedel via telefon, även om det numera ges ett erbjudande om att svara via sms-länk till de med känt mobilnummer. År 2024 skedde ett större antal telefonintervjuer än tidigare år; 45 procent av svaren samlades in på detta sätt. Detta har dock inte påverkat tobaksprevalenserna i någon nämnvärd grad.

Flera åtgärder vidtas för att minska inverkan av ovanstående problem. Först och främst används ett omfattande slumpmässigt och riksrepresentativt urval. Ett stort urval kan förvisso aldrig kompensera för brister med bortfall och liknande,

men ger åtminstone en större säkerhet än vad mindre urval gör. Skevheter beträffande urvalsramen och bortfallet kompenseras åtminstone delvis av att resultaten viktas så att de demografiskt speglar den faktiska sammansättningen av det aktuella befolkningssegmentet (se *Bortfall och viktning*). Vidare används en relativt kort referensperiod (de senaste 30 dagarna) för att minska minnesfelen. Respondenterna informeras före intervjuens början om att deras svar kommer att behandlas konfidentiellt och att kontaktuppgifterna raderas när undersökningen är avslutad. Detta görs för att få så uppriktiga svar som möjligt. Nedan berörs hur dessa potentiella felkällor hanterats och hur de eventuellt kan ha påverkat resultaten och dess jämförbarhet över tid.

Urval

Urvalet för telefonintervjuerna är sedan 2013 individbaserat. Både fasta telefonnummer och mobilnummer används vid kontaktförsöken. Tidigare användes RDD-metodik (random digit dialing) som går ut på att ringa slumpmässigt genererade telefonnummer. Om hushållet hade flera boende valdes intervjuperson genom födelsedagsmetoden, vilket innebär att man intervjuade den som senast fyllt år. I slutet på 00-talet sjönk svarsfrekvenserna, i synnerhet bland yngre. Detta ledde till att RDD-urvalet kompletterades med ett individurval av yngre respondenter.

Sedan 2013 används alltså renodlade individurval. Dagens urval görs i PAR-konsument, vilket är en databas med samtliga telefonabonnenter som är tillgängliga för denna typ av undersökningar, med fasta eller mobila abonnemang. PAR-konsument är i sin tur hämtat ur en större databas som heter SPAR, som täcker samtliga folkbokförda personer i landet. Idealiskt vore att använda SPAR som urvalsram, men detta är inte möjligt då den databasen saknar telefonnummer (liksom e-postadresser)³. PAR-konsument når omkring 50–60 procent av den aktuella populationen (17–84-åringar). Telefonintervjuer, liksom frågeformulär, är endast möjliga att besvara på svenska. Exakt hur stor andel i urvalet som är bosatta i landet samt är svensktalande, och därmed ska ingå i Monitormätningens egentliga urvalsdefinition, är inte känt.

Urvalsförfarandet går numera till så att i ett första steg dras ett slumpmässigt huvudurval ur PAR-registret. Därefter genomförs veckovisa urval ur huvudurvalet. Till de med känt mobilnummer utgår (sedan oktober 2017) först en sms-avisering, med en efterföljande påminnelse. De som inte har ett känt mobilnummer, eller de som inte svarar via sms-länken, blir uppringda. Antalet uppringningsförsök uppgår till cirka 20. Om respondenten då inte nås betraktas denne som svarsbortfall. Våren 2022 infördes även postala inbjudningar till 17–24-åringar, eftersom dessa är särskilt svåra att nå.

Telefonintervjuer genomförs under samtliga veckodagar, med undantag för storhelger, förutsatt att respondenterna inte själva besvarat frågorna via sms-

³ Att använda SPAR som urvalsram och med hjälp av postala brev även nå personer utan listat telefonabonnemang vore att föredra. Detta förfarande är dock inte ekonomiskt försvarbart eftersom bruttourvalet i denna undersökning är mycket stort och detta skulle därmed medföra alltför omfattande merkostnader.

länken. I grova drag medverkar 350 personer i undersökningen varje vecka, vilket blir cirka 18 000 per år.

Det primära syftet med Monitormätningarna är att fånga in oregistrerad anskaffning. Det innebär i sin tur att mäta mera sällsynta företeelser som köp av smugglad tobak. Därför är det motiverat att antalet respondenter är så pass omfattande. Samma behov gäller dock inte för att mäta självrapporterade tobaksvanor. Vissa år har antalet intervjuer som ligger till grund för de självrapporterade konsumtionsmönstren av kostnadsskäl varit färre jämfört med anskaffningsfrågorna.

Under 2018 slumpades cirka 4 500 intervjupersoner till att även få frågor om konsumtionsmönster och 2019 gällde detta 6 100 personer. Eftersom webbsvarsmetoden visat sig vara framgångsrik, och medfört vissa kostnadssänkningar, får åter samtliga respondenter alla frågor sedan hösten 2020 (detta år besvarade närmare 14 700 personer konsumtionsfrågorna). Av tabell 1 i tabellbilagan framgår det hur många respondenter som årligen intervjuats om sina konsumtionsvanor.

Till och med år 2012 omfattade urvalet 16–80-åringar. Vid halvårsskiftet år 2013 höjdes gränsen för de yngsta till 17 år. Samtidigt utökades den övre åldersgränsen från 80 till 84 år. Sedan dess omfattar urvalet alltså 17–84-åringar, med ett känt telefonnummer. I resultatredovisningen för 2002–2013 ingår 17–80-åringar och från 2014 ingår 17–84-åringar.

Intervjumetoder

I syfte att minska bortfallet och göra undersökningen mer attraktiv för olika typer av respondenter infördes år 2020, utöver telefonintervjuer som tidigare tillämpats, möjligheten att själv besvara undersökningen via ett digitalt frågeformulär. Initialt får numera alla respondenter med känt mobilnummer ett erbjudande via sms om att besvara frågorna via en webbenkät. De som väljer att avstå från detta kontaktas och intervjuas via telefon (mobil eller fast).

Sammantaget innebar införandet av webbsvarsalternativet att respondenterna rapporterade mera omfattande tobaksvanor jämfört med tidigare. Resultatskillnaden kan dels förklaras av att det troligtvis upplevs som mindre känsligt att själv rapportera dessa vanor i en enkät, jämfört med att redovisa dem för någon i en telefonintervju. En annan förklaring kan vara att införandet av den nya svarsvägen attraherar nya typer av respondenter, med mera omfattande tobaksvanor. För jämförelsens skull redovisas 2019 års resultat med såväl gammal som ny metodik (2019A respektive 2019B). För mer information om metodförändringen, se Zetterqvist & Ramstedt (2021).

Bortfall och viktning

Bortfall

Bortfallet i studien utgörs av utvalda respondenter som av olika skäl inte gått att nå för intervju eller som har avböjt att delta. I likhet med flertalet andra frågeundersökningar baserade på befolkningsurval, är svarsbortfallet idag högre än i början av 2000-talet. Enligt tabell 1 var svarsfrekvensen 28 procent år 2024. Det är betydligt lägre jämfört med för 20 år sedan, då omkring 50 procent medverkade.

Perioden 2015–2019 vidtogs aktiva ansträngningar för att bibehålla en acceptabel nivå på svarsfrekvensen, vilket resulterade i att nedgången i svarsfrekvensen bromsade in omkring 27 procent. Bland annat utvecklades instruktioner och utbildningar för telefonintervjuarna, sms-aviseringar infördes till respondenter med känt mobilnummer, introduktionen till respondenterna förbättrades samt att studien bättre beskrevs och motiverades på CAN:s hemsida.

Åren 2020–2021 ökade svarsfrekvensen till 33 procent. Detta kan vara en effekt av att undersökningen med webbsvarsmöjligheten blivit mer attraktiv att delta i. Ytterligare ett skäl till den förbättrade svarsfrekvensen kan vara pandemisituationen som rådde under 2020–2021, med minskat resande och uteliv, och desto mer tid hemma med ökad närhet. Den avklingade pandemieffekten skulle i sin tur förklara den något lägre svarsfrekvensen 2023 och 2024.

Internbortfallet ("ej svar") exkluderas ur resultatberäkningarna för respektive fråga. Det innebär att nämnaren varierar (något) mellan olika tabeller eftersom internbortfallet varierar (något) mellan olika frågor. Det interna bortfallet ligger i regel på omkring fem procent. Denna redovisningsmetod har alltid gällt för Monitormätningarna.

Viktning

Ett sätt att korrigera för de representativitetsproblem som uppstår till följd av svarsbortfall, eller att urvalsramen initialt inte täckt hela den aktuella populationen, är att vikta de intervjuade personerna så att de liknar den population som ska beskrivas. Sedan starten på Monitormätningarna och fram till 2019A vikades respondenternas svar med avseende på kön, ålder samt H-regiontillhörighet. Som ett led i metodutvecklingen år 2019 förfinades viktningsförfarandet. De egenskaper som ansågs vara möjliga att per månad cellvikta (individvikta) materialet med var kön (2 grupper) och ålder (4 grupper) samt därutöver kantvikta (gruppvikta) på typ av boendekommun, (3 grupper), utbildningsnivå (2 grupper) samt om man har svensk eller utländsk bakgrund (2 grupper).

Vad gäller utbildningsnivå går skiljelinjen mellan de som har högskole-/universitetsutbildning, och inte. Att ha utländsk bakgrund definieras som att vara född utomlands eller att ha båda föräldrarna födda utomlands, medan övriga hör till gruppen svensk bakgrund. Boendekommun handlar om huruvida

boendekommunen hör till storstadsområde, större stad eller mindre städer/landsbygd utifrån SKR:s kommunindelning (SKR, 2022).

Täckningsgrad

Som redan nämnts kan man på goda grunder anta att svaren på intervjufrågor om konsumtion av tobak i en undersökning riktad till den allmänna befolkningen inte fångar upp de verkliga köpta och konsumerade nivåerna. Denna underrapportering har två huvudsakliga orsaker. Dels att intervjupersonerna faktiskt inte kommer ihåg korrekt eller vill framstå som mer hälsosamma, dels att de som röker är överrepresenterade i bortfallet. Detta kan man se om man jämför de självrapporterade köpen med det som faktiskt säljs i Sverige. Under 2003–2022 har andelen av den totala cigarettkonsumtionen (enligt försäljning) som rapporteras i frågeundersökningar dessutom minskat från 60 till 40 procent. Detta speglar troligen att underrapporteringen av cigaretter och/eller bortfallet av rökare i frågeundersökningar har ökat i takt med att synen på rökning blivit mindre tillåtande i samhället. Underrapporteringen är inte lika stor för snus där omkring 75–85 procent av konsumtionen rapporterades i Monitormätningarna under 2007–2022 (Ramstedt, 2023).

Databearbetningar

Imputeringar av värden

För vissa perioder saknas data och då har imputeringar gjorts. Detta gäller bland annat oktober–december 2004, då de aktuella månaderna har fått medelvärden för motsvarande månader från föregående och efterkommande år (2003 respektive 2005). Imputeringar med samma metodik har även gjorts 2013 för perioden juli–december eftersom det finns en osäkerhet angående kvaliteten på datat gällande frågorna om självrapporterad konsumtion för denna period.

För frågorna om rökning har imputeringar gjorts åren 2003 och 2004, samt för både rökning och snusning åren 2009, 2010 och 2013. Detta på grund av att frågorna inte ställdes alla månader dessa år. Gällande snusning var det fram till och med 2015 enbart de som snusade dagligen som fick följdfrågan om hur många snusdosor de förbrukar i veckan. Sedan april 2015 får de sporadiska snusarna samma fråga. Eftersom data saknas för månaderna jan–mars år 2015 har värden för de sporadiska snusarna imputerats från motsvarande månader 2016.

Därutöver har en imputering av värden gjorts även för 2019A respektive 2019B. Till följd av ett fel vid konstruktionen av urvalsramen genomfördes för få intervjuer med 17- respektive 18-åringar under det året. Dessa åldrar blev därmed underrepresenterade. De har därför kompletterats med data från 2018 för att få en korrekt åldersrepresentation i materialet. Cirka tre fjärdedelar av svaren för 17- respektive 18-åringar kommer alltså från 2018 års undersökning, vilket i praktiken betyder att 2019 års resultat för dessa åldrar i hög grad bestäms av vad motsvarande respondenter svarade föregående år. Om denna imputering ej

hade gjorts skulle det dock inneburi att resultaten för gruppen 17–29 år blivit missvisande (i begränsad omfattning även för samtliga respondenter 17–84-år).

Behandling av extremvärden

Som ovan nämnt kan det av olika skäl förekomma felaktiga extremvärden i datamaterialet. För att minska risken att detta snedvrider materialet har höga extremvärden trunkerats ner, det vill säga sänkts ner till en förutbestämd maxgräns. De respondenter som svarat att de röker mer än 60 cigaretter per dag (dagliga rökare) eller mer än 60 cigaretter per vecka (sporadiska rökare) har trunkerats ner till 60 cigaretter per dag/vecka. För snuskonsumtionen är motsvarande gräns 20 dosor per vecka. Denna gräns gäller för både dagliga och sporadiska användare. I praktiken har dock ytterst få extremvärden noterats, så trunkeringen har inte haft någon nämnvärd betydelse.

Konsumtionsmått

Resultaten baseras på frågor om respondenterna rökt cigaretter, snusat, vejpat eller använt upphettade tobaksprodukter under de senaste 30 dagarna. De som svarar ja på dessa frågor får följdfrågor om de gjort det dagligen. De respondenter som svarat att de gjort detta dagligen definieras som dagliga användare. De som svarar nej klassificeras som sporadiska användare eftersom de svarat att de gjort det någon gång de senaste 30 dagarna.

De dagliga rökarna får därefter svara på hur många cigaretter de i genomsnitt rökt per dag de senaste 30 dagarna. De sporadiska rökarna får frågan om hur många cigaretter de i genomsnitt rökt per vecka. Såväl de dagliga som de sporadiska snusarna får svara på hur många dosor de i genomsnitt snusar per vecka.

CAN är ett nationellt kompetenscentrum som tar fram och sprider kunskap om alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel om pengar.

Vi följer konsumtions- och skadeutvecklingen genom undersökningar och forskning. Myndigheter och organisationer använder kunskap från CAN som underlag för beslut och insatser. Vi är en del av civilsamhället och i vår styrelse finns representanter för våra medlemsorganisationer. Där finns även olika myndigheter representerade.

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning – www.can.se